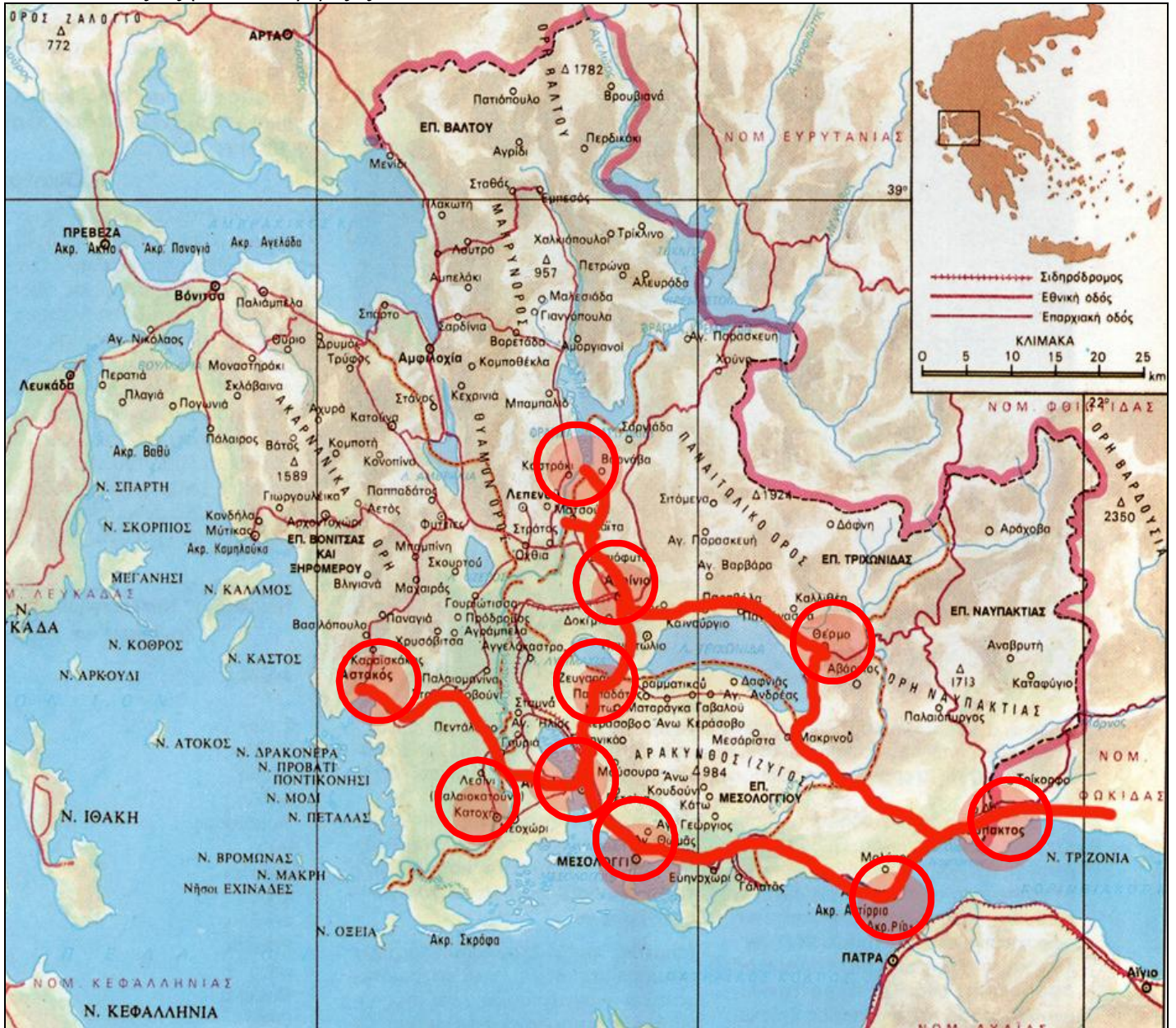

Η ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ

Η Αιτ/νία διασχίζεται οδικώς από τον άξονα της Δυτικής Ελλάδας, Πάτρα - Αντίρριο - Αγρίνιο - Αμφιλοχία - Αρτα - Γιάννινα. Με την υπόλοιπη Στερεά Ελλάδα συνδέεται με τους άξονες Λαμία - Καρπενήσι - Αγρίνιο και Λιβαδειά - Ναύπακτος - Μεσολόγγι. Επίσης οδικώς (μέσω κινητής γέφυρας), συνδέεται και με το νησί της Λευκάδας. Ατμοπολικώς, συνδέεται από το λιμάνι του Αστακού με τα νησιά Κεφαλονιά και Ιθάκη και από την Αμφιλοχία, με Κέρκυρα και Παξούς, Με την Πρέβεζα συνδέεται από το Άκτιο (όπου υπάρχει και διεθνές αεροδρόμιο), με την υποθαλάσσια ζεύξη Ακτίου-Πρέβεζας.

[ΝΑΥΠΑΚΤΟΣ](#)
[ΑΝΤΙΡΡΙΟ](#)
[ΓΕΦΥΡΑ](#)
[ΑΝΤΙΡΡΙΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ](#)
[ΒΑΡΑΣΟΒΑ](#)
[ΚΑΛΥΔΩΝΑ](#)
[ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ](#)
[ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ](#)
[ΑΙΤΩΛΙΚΟ](#)
[ΑΡΧΑΙΑ ΠΛΕΥΡΩΝΑ](#)

[ΟΙΝΙΑΔΕΣ](#)
[ΔΑΣΟΣ ΦΡΑΞΟΥ](#)
[ΑΣΤΑΚΟΣ](#)
[ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ](#)
[ΛΙΜΝΕΣ](#)
[ΑΓΡΙΝΙΟ](#)
[ΑΧΕΛΩΟΣ](#)
[ΦΡΑΓΜΑΤΑ ΥΗΣ ΔΕΗ](#)
[ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ](#)
[ΘΕΡΜΟ](#)
[ΕΥΗΝΟΣ](#)

Έκταση: 5.460,888τετρ. χλμ.- Πληθυσμός. 224.429 κάτοικοι (2001) - Πρωτεύουσα: Μεσολόγγι.

Δήμοι: 29 - Επαρχίες 5: Μεσολογγίου, Ναυπακτίας, Τριχωνίδας, Βόνιτσας - Ξηρομέρου και Βάλτου.

Βουνά: Πανατωλικό Όρη Βάλτου, Μακρυνόρος, Ακαρνανικά, Αράκυνθος, Όρη Ναυπακτίας.

Ιαματικές Πηγές: Χούνης - Κρεμαστών, Μυρτιάς, Μουρσιάννου, Τρύφου, Κορπής, Αγραπιδόκαμπου, Στάχτης, Βλαχομάνδρας κ.ά.

Μεγάλα ποτάμια 3 : Αχελώος, Εύηνος, Μόρνος.

Λίμνες Φυσικές 6: Τριχωνίδα, Λυσιμαχεία, Οζερός, Αμβρακία, Βουλκαριά Σαλτινή &

Τεχνητές 3: Κρεμαστών, Καστρακίου, Στράτου.

Ακτογραμμή. Στην Νότια Αιτωλία κυριαρχούν οι

λιμνοθάλασσες, τα έλη, και οι βάλτοι. Το έδαφος είναι χαμηλό, με τη θάλασσα από τη Δυτική πλευρά, τον Εύηνο και τον Αχελώο από την Ανατολική, οι οποίοι με τις φερτές ύλες που εναπόθεταν στην πάροδο των αιώνων, δημιούργησαν τις λιμνοθάλασσες συνολικής έκτασης 258.000 στρεμμάτων. Γνωστές είναι οι Λιμνοθάλασσες Μεσολογγίου - Αιτωλικού και Κλείσοβας.

Βασικά προϊόντα:

Ελιές, (λαδοελιές και βρώσιμες), καπνά - παραδοσιακή καλλιέργεια που από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα στήριζε την τοπική οικονομία- καλαμπόκι, τριφύλλι, βαμβάκι, εσπεριδοειδή (φημισμένα τα πορτοκάλια, μανταρίνια και λεμόνια της Μυρτιάς), Η κτηνοτροφία είναι μικρή, παραδοσιακή, συνήθως οικογενειακή εκμετάλλευση εκτός από τη χοιροτροφία. Οι βοσκότοποι καταλαμβάνουν το 45% της έκτασης του Νομού. Η μεταποιητική δραστηριότητα δεν είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένη, υπάρχουν μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις κυρίως ειδών διατροφής και οικοδομικών υλικών. Σημαντικός πόρος είναι η αλιεία. Το ψάρεμα γίνεται κυρίως στις λιμνοθάλασσες και στον Αμβρακικό κόλπο. Τα αλιεύματα είναι κυρίως τσιπούρες, λαβράκια, γαρίδες και κέφαλοι. Στο Μεσολόγγι, από το θηλυκό ενός είδους κέφαλου, την "μπαφα", εξάγονται τα αβγά του και παρασκευάζεται το περίφημο "**αβγοτάραχο**" (Προϊόν Ονομασίας Προέλευσης Π.Ο.Π.). Το 1/5 του Νομού καλύπτεται από δάση εκ των οποίων το 31% είναι δρυς, το 50% αείφυλλα πλατύφυλλα και το 19% έλατα. Στην καρδιά της Αιτωλοακαρνανίας, 35 χιλιόμετρα από την Ιερή πόλη του Μεσολογγίου και μόλις 6 χλμ. από το Αγρίνιο βρίσκεται η Λίμνη Τριχωνίδα, η πιο βαθιά, η πιο μεγάλη, η πιο γραφική και συγχρόνως η πιο άγνωστη λίμνη της Ελλάδας. Η λίμνη Τριχωνίδα μαζί με την Λυσιμαχεία συμπεριλαμβάνονται στον Εθνικό Κατάλογο Δίκτυο NATURA 2000.

Η ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Ο νομός Αιτωλίας είναι το δυτικότερο τμήμα της Στερεάς Ελλάδας και συνορεύει στα βόρεια με το Νομό Άρτας, και με το Νομό Καρδίτσας, ανατολικά με τους Νομούς Ευρυτανίας, Φθιώτιδας και Φωκίδας, ενώ βρέχεται από τον Πατραϊκό και Κορινθιακό Κόλπο, από το Ιόνιο Πέλαγος και τον Αμβρακικό Κόλπο. Ο νομός είναι κατά βάση ορεινός, αφού οι ορεινές εκτάσεις καλύπτουν 2.730 χλμ.² (2.730.000 στρ.), οι ημιορεινές 1.650 χλμ.² (1.650.000 στρ.) και οι πεδινές 1.085 χλμ.² (1.085.000 στρ.).

Τα βουνά Οι οροσειρές διαχωρίζονται από κοιλάδες ποταμών και από βυθίσματα, που στο νομό Αιτωλοακαρνανίας σχημάτισαν πλούσιες σε νερά φυσικές λίμνες. Τα βουνά του Βάλτου (1.782 μ.) κατεβαίνουν από το νομό Άρτας Στα δυτικά και βόρεια του νομού βρίσκεται το Μακρυνόρος, που φτάνει μέχρι τις παραλίες του Αμβρακικού Κόλπου. Στο Ζυγό ή Αράκυνθο (894 μ.), όπου παλιά διάβρωση άφησε τα ίχνη της, δημιουργώντας τα Στενά της Κλεισούρας. Τα

Στενά είναι από τα πιο μεγαλόπρεπα τοπία της Αιτωλοακαρνανίας, μοναδικό θέαμα που προκαλεί δέος στους περαστικούς. Το Παναιτωλικό, νοτιοανατολικά, αποτελεί, (Κυρα-Βγένα 1.926 μ.), τη διαχωριστική γραμμή με το νομό Ευρυτανίας. Ανατολικά και νότια του Παναιτωλικού υψώνονται τα Όρη της Ναυπακτίας (1.472 μ.) που καταλήγουν στα παράλια του Πατραϊκού Κόλπου, Ανατολικά του Μεσολογγίου προβάλλει ο πέτρινος όγκος με την άγρια ομορφιά της τρίκορφης Βαράσοβας (935 μ.) ανατολικά των εκβολών του ποταμού Εύηνου με απότομες πλαγιές του, και της Κλόκοβας ή Παλιοβούνας (1.039μ.) της οποίας οι πρόποδες βρέχονται από τον Πατραϊκό κόλπο και όπου δεσπόζει το πέραςμα «κακιά σκάλα». Στο Ξηρόμερο υψώνονται τα Ακαρνανικά Όρη (Περγαντί 1.425 μ. και Μπούμιστος (1.589 μ.) .

Το υδάτινο δυναμικό Η Αιτωλοακαρνανία είναι πλούσιος νομός σε υδατικούς πόρους και κατέχει την πρώτη θέση στην Ελλάδα σε επιφανειακά νερά. Μεγάλα και μικρά ποταμιά διασχίζουν το νομό και λόγω των πολλών βυθισμάτων στην περιοχή έχουν σχηματιστεί μεγάλες λίμνες όπως η Τριχωνίδα, η Λυσιμαχεία, ο Οζερός, η Αμβρακία και η Βουλκαριά

Ποτάμια Ο **Αχελώος** ή Ασπροπόταμος είναι ο δεύτερος σε μήκος ποταμός της Ελλάδας (220 χλμ.) και πηγάζει από το βουνό Λάκμος του Μετσόβου στο κέντρο της Πίνδου, σε υψόμετρο 2.000 μ. Καθορίζει επί ένα διάστημα τα σύνορα του νόμου με την Ευρυτανία, στη συνέχεια διαρρέει ολόκληρο το νομό Αιτωλοακαρνανίας και χύνεται στο Ιόνιο πέλαγος. Στη διαδρομή του δέχεται τα νερά της Ευρυτανίας μέσω των παραποτάμων του Μέγδοβα, Αγραφιώτη, Κρικελοπόταμου, Αγαλιανού και του Ίναχου ή Μπιζάκου. Για τους αρχαίους Έλληνες, ο Αχελώος ήταν ο πατέρας όλων των ρεόντων υδάτων. Ο ποταμός-θεός άφηνε με ανοικτό το στόμα τους προγόνους μας, χαρίζοντας άφθονο νερό και επεκτείνοντας συνεχώς το Δέλτα. Η ρίζα της λέξης «Αχ» σημαίνει «πολύ νερό» (Αχέροντας, Άραχθος).

Ο **Εύηνος** ή Φίδαρης πηγάζει από τα Βαρδούσια και αποχετεύει την αιτωλική καθαρά λεκάνη που συγκεντρώνει τα νερά από το Παναιτωλικό με τους παραπόταμους Φιδάκια και Γιδομαντρίτη και πλήθος χειμάρρων και από τα βουνά της Ναυπακτίας μέσω του βασικού κλάδου και των παραποτάμων Κότσαλου, Πόριαρη και πλήθος χειμάρρων. Εκβάλλει στον Πατραϊκό Κόλπο, απέναντι από την Πάτρα και δυτικά της Βαράσοβας, αφού διανύσει 113 χλμ. Με τις φερτές του ύλες, ο Εύηνος ενισχύει το προσχωματικό έργο του Αχελώου. Ενώ στις εκβολές του σχηματίζει δέλτα.. Το όνομα του το οφείλει στο όνομα του βασιλιά των Αιτωλών Εύηνο που πνίγηκε στα νερά του.

Ο **Μόρνος** ή **Δάφνος** κατά την αρχαιότητα αποτελούσε το φυσικό όριο μεταξύ των χωρών των Αιτωλών και των Οζολών Λοκρών και ορίζει το νότιο τμήμα των ανατολικών συνόρων του νομού Αιτωλοακαρνανίας με της Φωκίδας. Πηγάζει από τις νότιες προσβάσεις της Οίτης σε υψόμετρο 700 μ. και εμπλουτίζεται με τα νερά της λεκάνης που σχηματίζεται μεταξύ Γκιόνας και Βαρδουσιών. Στο νομό Αιτωλοακαρνανίας εμφανίζεται κοντά στο Κοκκινοχώρι και αφού διανύσει συνολικά 77 χλμ. χύνεται στον Κορινθιακό Κόλπο, δημιουργώντας μικρή προσχωματική περιοχή. Με τα νερά του αρδεύονται 43 000 στρέμματα περίπου που ανήκουν στην Φωκίδα και στην Αιτωλοακαρνανία ενώ με το φράγμα που έχει κατασκευασθεί κοντά το Λιδωρίκι συνολικής χωρητικότητας $780 \times 10^6 \text{ m}^3$ υδρεύεται το λεκανοπέδιο της Αττικής.

Οι Λίμνες Ο νομός Αιτωλοακαρνανίας είναι από τους πιο πλούσιους νομούς της χώρας σε λίμνες. Οι λίμνες Τριχωνίδα και Λυσιμαχεία βρίσκονται στην περιοχή της Αιτωλοακαρνανίας, κοντά στην πόλη του Αγρινίου. Η Τριχωνίδα η μεγαλύτερη λίμνη της Ελλάδος και η Λυσιμαχεία, (Αγγελοκάστρου, ή Υδρία). η "μικρή αδελφή της Τριχωνίδας με επιφάνεια 13-14 χλμ.². βρίσκεται στα δυτικά της Τριχωνίδας και σε απόσταση 2.800 μ Η Λυσιμαχεία έχει περίμετρο 17 χμ, μέγιστο μήκος 6,25 χμ, μέγιστο πλάτος 2,85 χμ και μέγιστο βάθος 9 μ.. Όταν στην Τριχωνίδα υπερχειλίζουν τα νερά διοχετεύονται στην Λυσιμαχεία, μέσω ενωτικής τάφρου και από 'κει στον Αχελώο, με τη διώρυγα του Δίμηκου, η οποία ενώνει τις τη Λυσιμαχεία με το μεγάλο ποτάμι ενώ μέρος τους διοχετεύεται μέσω σήραγγας κάτω από την Κλεισούρα στην κάτω περιοχή για αρδευτική χρήση.

Η λίμνη Αμβρακία βρίσκεται και αυτή στο βόρειο τμήμα του νομού - νότια της Αμφιλοχίας - και τα νερά της καλύπτουν επιφάνεια 12 χλμ.². Η βόρεια πλευρά της λίμνης έχει από το παρελθόν αποξηρανθεί, και έχει αποδοθεί στην καλλιέργεια καπνού.

Η λίμνη Οζερός 10 χλμ.² βρίσκεται νότια της Αμβρακίας και μέσα στο ίδιο βύθισμα.

Η λίμνη Βουλκαριά βρίσκεται στο βορειοδυτικό άκρο του νομού, νότια της εισόδου του Αμβρακικού, κοντά στο χωριό Άγιος Νικόλαος. Εκεί βρίσκεται και το περίφημο "Αυλάκι της Κλεοπάτρας", περιοχή από την οποία πέρασε το στόλο της - το 31 π.Χ. - από την Πάλαιρο (Ζαβέρδα) ως τον προλιμένα στο Άκτιο, η περιβόητη βασίλισσα της Αιγύπτου, για να δοθεί η γνωστή ναυμαχία του Ακτίου μεταξύ Οκτάβιου και Μάρκου Αντώνιου. Οι όχθες της είναι βαλτώδεις και όταν η λίμνη υπερχειλίζει, τα νερά διοχετεύονται μέσω τεχνητής διώρυγας με θυρόφραγμα στον όρμο του Αγίου Νικολάου.

Τεχνητές λίμνες Στο βορειοανατολικό κέντρο του νομού υπάρχει η τεχνητή λίμνη των Κρεμαστών, (επιφάνεια 81 χμ²) η οποία σχηματίστηκε μετά την κατασκευή φράγματος, για τη δέσμευση των νερών του Αχελώου, του Αγραφιώτη και του Ταυρωπού. Το μεγαλύτερο

όμως μέρος της λίμνης βρίσκεται στο νομό Ευρυτανίας. Νοτιότερα, κοντά στα χωριά Καστράκι (950 εκ μ³) και Στράτο, (80.εκ μ³) έχουν δημιουργηθεί δύο ακόμα τεχνητές λίμνες με τη δημιουργία αντίστοιχων φραγμάτων. Τα νερά και των τριών αυτών τεχνητών λιμνών κινούν αντίστοιχους υδροηλεκτρικούς σταθμούς.

ΝΑΥΠΑΚΤΟΣ Η ιστορική πόλη της Ναυπάκτου (πρωτεύουσα της επαρχίας Ναυπακτίας) είναι αμφιθεατρικά κτισμένη στην είσοδο του Κορινθιακού κόλπου, μεταξύ Αντιρρίου και εκβολών του Μόρνου σε μια καταπράσινη πλαγιά που καταλήγει στο ονειρεμένο βενετσιάνικο λιμανάκι της με τους πέτρινους πύργους. Είναι μία από τις ομορφότερες πόλεις της πατρίδας μας με καθαρές ακρογιαλιές, άφθονα νερά και αιωνόβια πλατάνια. Έχει πλήρη τουριστική υποδομή και προσφέρεται για διακοπές όλο το χρόνο.

Αν περπατήσουμε στα στενά σοκάκια της παλιάς πόλης δεσπόζουν τα σπίτια του Μπότσαρη, και του Τζαβέλα ενώ επιβάλλεται να επισκεφτούμε το κομψό νεοκλασικό κτίριο της Παπαχαραλάμπειου Βιβλιοθήκης αφού πρώτα γευτούμε τους ουζομεζέδες στα παραλιακά ουζερί. Τέλος να ανεβούμε στο ενετικό κάστρο που κυριαρχεί στο λόφο πάνω από το λιμάνι για να θαυμάσουμε τον πανοραμική θεά προς τον Πατραϊκό Κόλπο και την πόλη. Τα ερείπια των χαμάμ, του τζαμιού και των πύργων του θυμίζουν τη μακρά ιστορία του τόπου

ΙΣΤΟΡΙΑ Εδώ, κατά τη παράδοση, ναυπηγήθηκαν τα πλοία των Δωριέων (ναυς – Ναύπακτος) με τα οποία πέρασαν στην Πελοπόννησο. Ανατολικά της πόλης υπάρχουν ερείπια, λείψανα του Ασκληπιείου που μνημονεύει ο Πανσανίας όπως και ναοί του Ποσειδώνα, της Αρτέμιδος και της Αφροδίτης. Το 456 π.Χ. την κατέλαβαν οι Αθηναίοι και την έκαναν σταθμό και αποθήκη εφοδίων. Το 404 π.Χ. δόθηκε στους Λοκρούς, κατόπιν συμάχησε με τους Αχαιούς και τέλος έγινε μέλος της Αιτωλικής Συμπολιτείας. Η Ναύπακτος έπαιξε πάντα πρωτεύοντα ρόλο κατά τους χριστιανικούς χρόνους και από την παλαιοχριστιανική εποχή σώζονται ερείπια βασιλικής. Αποτελούσε την έδρα του Επισκόπου και κατόπιν Μητροπολίτη Ναυπάκτου και Άρτας. Μετά το 1204 ήταν το ανατολικό οχυρό του Δεσποτάτου της Ηπείρου. Το 1294 δόθηκε ως προίκα στον Φίλιππο του Τάραντα, ενώ το 1378 περιήλθε στον αλβανό Γκίνο Μπούα-Σπάτα. Οι Βενετοί την κατέλαβαν το 1407 και την οχύρωσαν με το περίφημο κάστρο της, με πέντε περιζώματα-γραμμές άμυνας. Το 1453 και 1477 οι Τούρκοι προσπάθησαν να την καταλάβουν δίχως επιτυχία, πράγμα που τελικά κατόρθωσε ο Σουλτάνος Βαγιαζήτ ο Β', το 1499. Η πόλη έδωσε στην ιστορία το όνομα της τρομερής ναυμαχίας μεταξύ του ενωμένου χριστιανικού στόλου της Ισπανίας, του Πάπα και της Βενετίας κατά του Οθωμανικού στόλου στις 7 Οκτωβρίου του 1571, που, στην πραγματικότητα, έγινε κοντά στις Εχινάδες νήσους. Η πόλη καταλήφθηκε πάλι από τους Βενετούς του. Μοροζίνι το 1686, που την κράτησαν ως το 1700 περίπου. Τελικά καταλήφθηκε από τους Τούρκους οι οποίοι την κράτησαν μέχρι το 1829, όταν παραδόθηκε στους Έλληνες,

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ Μοναδικό και επιβλητικό με πέντε διαζώματα από την κορυφή (ιτς καλέ) ως το λιμάνι. Ένα κάστρο που ποτέ δεν κατακτήθηκε. Στην πρώτη του μορφή χτίστηκε στα χρόνια του Δεσποτάτου της Ηπείρου. Στη συνέχεια συντηρήθηκε και επεκτάθηκε από Φράγκους και Αλβανούς ενώ ου Ενετοί τον 15ο αιώνα το επισκέυασαν στη σημερινή του μορφή. Από την ακρόπολη ως το λιμάνι κατεβαίνει ανάμεσα στα σπίτια από τις δυο μεριές με ντάπιες, μετερίζια, βίγλες και κανονιοθύρες και προμαχώνες. Το δεύτερο επίπεδο που λέγεται Βεζυρ Τζαμί περικλείει την παλιά συνοικία ενώ στο τρίτο και τέταρτο επίπεδο υπήρχαν αποθήκες για πολεμοφόδια, δεξαμενές νερού κλπ. Είναι επισκέψιμο με αυτοκίνητο και αξίζει η εντυπωσιακή θέα.

Μοναστήρια Το ιστορικό μοναστήρι της Βαρνάκοβας χτισμένο το 1077 είναι τόπος ιερός, που τέλεσε υπό την προστασία των Κομνηνών και φιλοξενεί τους τάφους μελών της δυναστείας καθώς και πολλών δεσποτών. Ληλατημένο από Τούρκους και Ενετούς, χρησίμευσε ως ορμητήριο το '21 ενώ καταστράφηκε από τον Κιουταχή και ανοικοδομήθηκε από τον Καποδίστρια. Η ιστορία του είναι στενά συνδεδεμένη με την ιστορία της περιοχής όπως φαίνεται κι από τα σπάνια έγγραφα, ιερά κειμήλια και βιβλία που διατηρούνται εδώ.

Στην περιοχή υπάρχουν και νεότερα μοναστήρια όπως στο Τρίκορφο (των παπαροκάδων) και ένα γυναικείο με κατακόμβες. Το πιο κοντινό είναι αυτό της μεταμόρφωσης του Σωτήρος στη Σκάλα πάνω από τη Ναύπακτο χτισμένο

σε λόφο με φανταστική θέα στον Πατραϊκό. Διαθέτει ιχθυοτροφείο, ραδιοφωνικό σταθμό, πλούσια βιβλιοθήκη, αμφιθέατρο, αγιογραφικό εργαστήριο, γηροκομείο κλπ

ANTIPPIO

Στο πιο στενό σημείο της εισόδου του Κορινθιακού κόλπου χτίστηκε, ατά τέλος του 15ου αιώνα, με διαταγή του σουλτάνου Βαγιαζήτ Β', το «Κάστρο της Ρούμελης» στο Αντίρριο απέναντι από το «Κάστρο του Μοριά» ατό Ρίο. Και τα δύο φρούρια ήταν γνωστά ως «Μικρά Δαρδανέλια». Την οχύρωση του κάστρου στο Αντίρριο ολοκλήρωσε ο Σινάν Πασάς μέσα σε τρεις μήνες, το όπλισε δε και με πυροβολικό. Το 1603 οι Ιππότες της Μάλτας το κατέλαβαν, ενώ οι ίδιοι οι Τούρκοι το κατέστρεψαν ολοσχερώς στα χρόνια του Ενετο-τουρκικού πολέμου.

Ξαναχτισμένο από τους Ενετούς, την εποχή της εκστρατείας του Φ. Μοροζίνι, Αρχιστράτηγου της Βενετικής Δημοκρατίας, στην Ελλάδα το 1686, οι Ενετοί το κράτησαν ως το 1700 περίπου. Έμεινε στα χέρια των Τούρκων κατά τη διάρκεια της Επανάστασης και απελευθερώθηκε το 1829 από τη ναυαρχίδα του Μιαούλη και το στρατό των Τζαβέλα και Χατζηχρήστου. Το κάστρο έχει όχημα τραπεζίου με πύργους στις γωνίες και προστατεύεται από τις τρεις μεριές από τη θάλασσα.

ΓΕΦΥΡΑ ΡΙΟΥ – ANTIPRIOY(ΧΑΡ. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ)

Οι **καλωδιωτές γέφυρες** αντιπροσωπεύουν μια παραλλαγή της κρεμαστής γέφυρας. Οι καλωδιωτές γέφυρες έχουν ψηλούς πύργους όπως στις κρεμαστές γέφυρες, αλλά το οδόστρωμα συνδέεται άμεσα με τους πύργους από μια σειρά διαγώνιων καλωδίων και απουσιάζουν τα ογκώδη κύρια καλώδια και τα αγκυροβόλια. **Στην Ελλάδα** αν εξαιρέσουμε τις πρόχειρες κρεμαστές πεζογέφυρες σε ορεινές περιοχές η μόνη κρεμαστή γέφυρα που υπάρχει είναι η πεζογέφυρα των Τεμπών μήκους 94,00μ. με ανοίγματα 20,00+54,00+20,00μ. που κατασκευάστηκε το 1961 και το κατάστρωμα αποτελείται από σιδηροδοκούς και προεντεταμένα στοιχεία. Η νέα γέφυρα Χαλκίδας 1985-1993 είναι καλωδιωτή με κεντρικό άνοιγμα 215,00μ. και συνολικό μήκος με τις προσβάσεις 695,00μ. Το ύψος των πυλώνων φτάνει τα 90,00μ. πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας και το αναρτημένο κατάστρωμα κατασκευάστηκε με προβολοδόμηση.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ Η ανάγκη γεφύρωσης του στενού Ρίου-Αντιρρίου έχει επισημανθεί από παλιά και φτάνει μέχρι τη Μυθολογία. *«Πάντα όνειρο και πάθος των προγόνων μας ήταν η σύνδεση τον Μοριά με τη Ρούμελη μ' ένα τρανό γιοφύρι. Σήκωσαν λοιπόν οι αντρωμένοι τη Βαράσοβα απ' την παλιά της θέση στα μεσόγεια της Αιτωλίας και τη φέρνανε για να την βάλουνε ανάμεσα στο Ρίο και τ' Αντίρριο. Όταν όμως φτάσανε στην άκρη*

απ' τη θάλασσα, απ' το βάρος το πολύ τους έφηνε απ' τα χέρια κι έτσι έμεινε για πάντα εκεί που είναι τώρα» Με τη δημιουργία του Νέου Ελληνικού Κράτους ο Χ. Τρικούπης ανέφερε για πρώτη φορά τη γεφύρωση το 1889, κατά τη διάρκεια μιας συζήτησης σχετικά με την κατασκευή του σιδηροδρόμου Μεσολογγίου-Αγρινίου. *«Η γραμμή του Αντιρρίου, εις ην πάντως θέλομεν καταλήξει, έχει υπερτάτην στρατηγικήν σημασίαν και εμπορικήν, διότι η συγκοινωνία Πελοποννήσου και Στερεάς δια Ρίου και Αντιρρίου, σχεδόν δυνάμεθα ειπείν, ότι δεν είναι θαλασσία υπάρχουσι μάλιστα και οι προτεινόντες όπως γεφυρωθεί το στενόν, όπως, ουχί εν συγγράμματι ασημάντω, αλλ' εν τη Επιθεωρήσει των Δύο Κόσμων, ο διάσημος φιλόλογος Βουρνούφ».*

Η γέφυρα καλύπτει μία απόσταση 2.500 μέτρων επάνω από τη θάλασσα. Το συγκεκριμένο έργο είναι μοναδικό, δεδομένου ότι το φυσικό περιβάλλον του χαρακτηρίζεται από ένα σπάνιο συνδυασμό δυσμενών συνθηκών: 1. βάθος θαλάσσης έως και **65** μέτρα 2. πυθμένας μειωμένων αντοχών 3. έντονη σεισμική δραστηριότητα και πιθανές τεκτονικές μετακινήσεις. Κατά τη διάρκεια των ερευνών δεν εντοπίστηκε βραχώδες στρώμα σε βάθος έως και 100 μέτρων κάτω από τον πυθμένα. Σύμφωνα με γεωλογικές μελέτες, το πάχος των ιζημάτων, αποτελούνται από παχιές αργιλικές στρώσεις αναμειγμένες σε ορισμένα σημεία με λεπτή άμμο και ιλύ και υπερβαίνει τα **500 μέτρα**.

Η γέφυρα αποτελείται από:

1. Μια καλωδιωτή γέφυρα μήκους 2.252 μέτρων με τέσσερις πυλώνες. Τα ανοίγματα έχουν μήκος 286 μέτρα, 560, 560 και 286 μέτρα.

2. Δύο γέφυρες πρόσβασης, μήκους 392 μέτρων στην πλευρά του Ρίου και 239 μέτρων στην πλευρά του Αντιρρίου.

Κάτω από τα θεμέλια των πυλώνων το έδαφος ενισχύεται με χαλυβδοσωλήνες διαμέτρου 2 μέτρων και μήκους 25 έως 30 μέτρων σε αποστάσεις 7 μέτρων μεταξύ τους. Στη θέση των τριών από τα τέσσερα βάθρα τοποθετούνται 150 με 200 τέτοιοι σωλήνες. Το τμήμα τους που προεξέχει από τον πυθμένα καλύπτεται από μια επιμελημένα ισοπεδωμένη στρώση αμμοχάλικου, πάχους 3 μέτρων. Τα θεμέλια είναι θάλαμοι από οπλισμένο σκυρόδεμα με διάμετρο **90** μέτρων, που εδράζονται στην στρώση του αμμοχάλικου

Το κάτω τμήμα του βάθρου αποτελείται από έναν κώνο, του οποίου η διάμετρος κυμαίνεται από 38 έως 26 μέτρα. Πάνω από αυτόν υπάρχει μια ανεστραμμένη πυραμίδα ύψους περίπου **15** μέτρων, με τετράγωνη βάση με πλευρές μήκους **38** μέτρων. Κάθε πυλώνας αποτελείται από τέσσερα σκέλη από οπλισμένο σκυρόδεμα, διατομής **4X4** μέτρων, που πακτώνονται στην κεφαλή του πυλώνα, σχηματίζοντας μια μονολιθική κατασκευή. Τα καλώδια ανάρτησης είναι κεκλιμένα και το κάτω μέρος τους αγκυρώνεται σε μία από τις πλευρές του καταστρώματος και το πάνω μέρος τους στην ύψους **35** μέτρων κεφαλή του πυλώνα. Αποτελούνται από παράλληλα γαλβανισμένα συρματόσχοινα. Το πιο μεγάλο καλώδιο σχηματίζεται από **εβδομήντα συρματόσχοινα των 15 χιλιοστών**. Το κατάστρωμα έχει πλάτος **27,2** μέτρα με δύο λωρίδες κυκλοφορίας, μια λωρίδα ασφαλείας και πεζοδρόμιο σε κάθε κατεύθυνση. Πρόκειται για μια κατασκευή με χαλύβδινο σκελετό, που αποτελείται από δύο κύριες δοκούς ύψους **2,2** μέτρων σε κάθε πλευρά με εγκάρσιες δοκούς ανά 4 μέτρα. Η επάνω πλάκα κατασκευάζεται από προκατασκευασμένα φατώματα από σκυρόδεμα. Το κατάστρωμα είναι συνεχές και πλήρως ανηρημένο σε όλο το μήκος του. Τέσσερις μηχανισμοί απόσβεσης συνδέουν το κατάστρωμα με την κορυφή κάθε βάθρου και περιορίζουν την ταλάντωση του καταστρώματος κατά τη διάρκεια σεισμών.

Καθοριστική παράμετρος της μελέτης της γέφυρας υπήρξε ο αντισεισμικός σχεδιασμός, παρά το ότι η γέφυρα πρέπει επίσης να αντέχει σε πρόσκρουση δεξαμενόπλοιου 180.000 τόνων που πλέει με ταχύτητα 18 κόμβων, σε ισχυρότατους ανέμους και, φυσικά, σε διέλευση αυτοκινήτων και φορτηγών. Η κυριότερη ανησυχία προερχόταν από την πιθανότητα ανατροπής σε περίπτωση σεισμού. Η πλέον ικανοποιητική λύση συνίστατο σε μεγάλης έκτασης και μικρού βάθους θεμέλια, υπό την προϋπόθεση της ενίσχυσης του υπεδάφους του πυθμένα σε βάθος τουλάχιστον 20 μέτρων. Τούτο επιτυγχάνεται με την κατασκευή πελμάτων διαμέτρου 90 μέτρων για τα βάθρα και με την έμπηξη μεταλλικών σωλήνων (ενθεμάτων) στο υπέδαφος. Το πλέον καινοτόμο στοιχείο - σε συνδυασμό με τους αποσβεστήρες του - είναι το πλήρως ανηρημένο συνεχές κατάστρωμα μήκους 2.252 μέτρων, που παρέχει σημαντικά περιθώρια σχετικής μετατόπισης των διαδοχικών βάθρων. Η γέφυρα δόθηκε στην κυκλοφορία το καλοκαίρι του 2004.

ΑΝΤΙΡΡΙΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Ακολουθώντας την εθνική οδό Αντιρρίου-Μεσολογγίου, δεξιά μας, συναντούμε τη Μακύνεια και ένα χιλιόμετρο βόρεια του σημερινού χωριού συναντάμε τα ερείπια της αρχαίας ομώνυμης πόλης, με ακρόπολη, θέατρο και ναό.

Προχωρώντας δεξιά, πάνω σε έναν κωνοειδή όγκο, υπάρχει η Κλόκοβα, με ίχνη μεσαιωνικού οικισμού που διαλύθηκε τον 17ο αιώνα. Το ίδιο όνομα έχει και το κωνοειδές βουνό που υψώνεται πάνω από την θάλασσα αριστερά του δρόμου και είναι πιο γνωστό σαν Παλιοβούνα Στη διασταύρωση της Γαυρολίμνης στρίβοντας δεξιά, 2 χιλιόμετρα έξω από το χωριό, βρισκόμαστε μπροστά στο θαυμάσιο βυζαντινό Ναό της Παναγίας Παναξιώτισσας, του τέλους του 10ου αιώνα. Ο ναός είναι σταυρεπίστεγος με τρούλο και με δίρριχτες και μονόριχτες στέγες. Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί ο κεραμοπλαστικός του διάκοσμος που καλύπτει ιδιαίτερα τον τρούλο του. Είναι το καλύτερο δείγμα της βυζαντινής ναοδομικής παράδοσης στην περιοχή.

ΒΑΡΑΣΟΒΑ

Ο επόμενος ορεινός όγκος στα αριστερά, δίδυμος της Παλιοβούνας είναι η Βαράσοβα, που υψώνεται κατακόρυφα πάνω από τη θάλασσα. Στο Νότιο άκρο της, βρίσκονται τα ερείπια της Χαλκίδας, που ήταν αρχαία πόλη της Αιτωλίας, στον όρμο της Βασιλικής. Μετά τον Πελοποννησιακό πόλεμο η πόλη περιήλθε στους Αιτωλούς. Από το

λιμάνι της εξόρμησε ο Αθηναϊκός στόλος του Φορμίωνα, κατά το δεύτερο έτος του Πελοποννησιακού πολέμου, και κατανίκησε το στόλο Κορινθίων και Σπαρτιατών. Η Βαράσοβα στη βυζαντινή εποχή ήταν κέντρο μοναχισμού και ασκητισμού, Μαρτυρείται μεγάλος αριθμός εκκλησιών, ερειπωμένων μονών και αρκετά σπηλαιώδη ασκηταριά στη νότια ορθοπλαγιά. Το πλέον αξιόλογο είναι αυτό των Αγίων Πατέρων με εικονογράφηση του 10ου και 11ου αιώνα. Σημαντικότεροι ναοί είναι του Αγίου Δημητρίου του 11ου αιώνα στην Κάτω Βασιλική, στο λόφο της Αγίας Τριάδας μεγάλο παλαιοχριστιανικό συγκρότημα με βασιλική, τα ερείπια του Αγίου Νικολάου στην δυτική πλευρά, ο Άγιος Νικόλαος στο Κρουνέρι και ο Άγιος Πέτρος στο Περιθώρι. Η Βαράσοβα χαρακτηρίστηκε ως Άγιο Όρος της Αιτωλίας. Αναφέρονται περίπου 72 εκκλησάκια στον ευρύτερο χώρο. Στο Κρουνέρι υπάρχει οργανωμένη παραλία και παραθεριστικός οικισμός. Οι ορθοπλαγιές του βουνού αποτελούν ένα από τα καλύτερα διεθνή αναρριχητικά ορειβατικά πεδία. Αφού περάσουμε την γέφυρα του φιδωτού Εύηνου ή Φίδαρη και το χωριό Ευηνοχώρι φτάνουμε στην Καλυδώνα.

ΚΑΛΥΔΩΝΑ

Η Καλυδώνα βρίσκεται δίπλα στο δρόμο από το Αντίρριο προς το Μεσολόγγι. Η μυθολογία Πόλη της Αιτωλίας συνδεδεμένη με πολλούς ήρωες του μυθικού κύκλου, όπως ο Οινέας, ο Μελέαγρος, ο Τυδέας, η Αταλάντη, η Δηϊάνειρα κ.ά. *Κάποτε ο βασιλιάς της Καλυδώνας Οινέας πρόσφερε θυσία σ' όλους τους θεούς εκτός από την Αρτέμιδα, που θεωρούνταν προστάτιδα θεά της πόλη. Αυτή για να τον εκδικηθεί έστειλε εναντίον του ένα τεράστιο κάπρο, που προξένησε μεγάλες καταστροφές στον κάμπο της περιοχής. Για να απαλλάξει την περιοχή από τον κάπρο ο βασιλιάς Οινέας κάλεσε τους καλύτερους κυνηγούς της χώρας με την υπόσχεση ότι όποιος σκότωσε το ζώο θα 'παιρνε ως έπαθλο το δέρμα του. Έτσι άρχισε το κυνήγι του Καλυδώνιου κάπρου στο οποίο μετείχαν γνωστοί ήρωες μεταξύ των οποίων όπως ο Μελέαγρος, ο Ίδας, η Αταλάντη, η οποία τελικά σκότωσε το ζώο και πήρε το δέρμα του. Οι θεοί όμως του Μελέαγρου, που βασίλευαν στη γειτονική πόλη Πλευρώνα, άρπαζαν το δέρμα από την Αταλάντη. Τότε άρχισε ένας φοβερός πόλεμος μεταξύ των δύο αυτών πόλεων, κατά τον οποίο σκοτώθηκε ο Μελέαγρος. Η μητέρα του όταν έμαθε το θάνατό του αυτοκτόνησε, ενώ η γυναίκα του πέθανε από τη λύπη της. Η θεά Αρτέμιδα δεν μπόρεσε να αντέξει τον καημό των αδελφών του Μελέαγρου και τις μεταμόρφωσε σε πουλιά.*

Η Καλυδώνα στον Όμηρο μνημονεύεται σαν μια από τις πέντε κυριότερες αιτωλικές πόλεις κοντά στην οποία έγινε μάχη μεταξύ Αιτωλών και Κουρητών. Κατά τους χρόνους του Πελοποννησιακού Πολέμου ήταν αυτόνομη ενώ το 390 π.Χ. συνδέθηκε πολιτικά με τους Αχαιούς και μετά τη μάχη των Λεύκτρων επανήλθε στην αιτωλική κυριαρχία. Κατά τους πολέμους του Φιλίππου Ε' εναντίον των Αιτωλών η Καλυδώνα μαζί με την περιοχή της υπέστη σημαντικές ζημιές. Το 48 π.χ. υποτάχτηκε στις δυνάμεις του Ιουλίου Καίσαρα και το 30 π.Χ. ερημώθηκε από τον Αύγουστο, ο οποίος μετέφερε τους περισσότερους από τους κατοίκους της στη Νικόπολη και μέρος από τους καλλιτεχνικούς της θησαυρούς στην Πάτρα. Η πόλη προστατευόταν από οχυρωματικό περίβολο, ο οποίος σώζεται, με τις έξι πύλες του, ενώ η ακρόπολη είχε δική της οχύρωση. Το 1926 με τις ανασκαφές ήρθε στο φως, εκτός από τα τείχη της πόλης το ιερό της Αρτέμιδος Λαφρίας, στο οποίο λατρευόταν και ο Απόλλων Λάφριος. Ιερή Οδός που άρχιζε από τη δυτική πύλη οδηγούσε στο τέμενος όπου αποκαλύφθηκαν ερείπια δυο ναών. Στο μικρότερο από αυτούς - αρχαϊκό, λατρευόταν προφανώς ο Απόλλωνας. Ο άλλος - δωρικός περίπτερος, - ήταν αφιερωμένος στην πολιούχα θεά της Καλυδώνας. Οικοδομήθηκε το πρώτο μισό του τέταρτου αιώνα (360 π.Χ.). Κατά μήκος της Ιερής Οδού ανακαλύφθηκαν θεμέλια οικοδομημάτων διαφόρων εποχών καθώς και δίκλιτη στοά του 2^{ου} αιώνα π.Χ. και ανατολικά της οδού βρέθηκε μεγαλοπρεπής θολωτός τάφος (100 π.Χ.) και τάφοι σε άλλα σημεία της περιοχής.

ΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Το Μεσολόγγι είναι η πρωτεύουσα του νομού και έχει περίπου 14.000 κατοίκους. Πρωτοαναφέρεται ως οικισμός μόλις το 1545 μ.Χ., στις εκβολές του Εύηνου και του Αχελώου. Τον πρώτο οικισμό στη θέση της πόλης του Μεσολογγίου τον έχτισαν οι Δαλματοί πειρατές τον 13ο αιώνα επάνω σε τρεις νησίδες που αργότερα ενώθηκαν. Η πρώτη εκδοχή από το όνομα προέρχεται από τη συγχώνευση των δαλματικών λέξεων Messo laghi που σημαίνει λιμνοχώρι. Πολλοί ιστορικοί όμως υποστηρίζουν ότι η ονομασία αναφέρεται στην πόλη η οποία χτίστηκε «εν μέσω λόγγου». Στην περίοδο της Ενετοκρατίας εξελίχθηκε σε σημαντικό ναυτικό κέντρο.

Το 1770 ο μεσολογγίτικος στόλος καταστράφηκε στα Ορλωφικά. Κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας το Μεσολόγγι ήταν κέντρο παιδείας με την ίδρυση της Παλαμαϊκής Σχολής το 1760. Το Μεσολόγγι μπήκε στον Αγώνα στις 20 Μαΐου του 1821 με πρωτεργάτες τον Φιλικό Ανάσταση Παλαμά και τον οπλαρχηγό του Αρακύνθου (Ζυγού) Δημήτριο Μάρκη.

Στις 9 Νοεμβρίου 1821 ψηφίστηκε στην πόλη ο προσωρινός Οργανισμός της Δυτικής Χέρσου Ελλάδος, ένα από τα πρώτα επαναστατικά συντάγματα. Η πόλη οχυρώθηκε πρόχειρα και κατόρθωσε να αποκρούσει την επίθεση του τουρκικού στόλου και την Α' πολιορκία από τον Κιουταχί και τον Ομέρ-Βρυώνη το 1822. Την 5η Ιανουαρίου 1824 αποβιβάστηκε στην πόλη ο Λόρδος Βύρωνας, ο οποίος ενίσχυσε την Φρουρά με υλικά και πολεμοφόδια. Δυστυχώς ο μεγάλος Φιλέλληνας ποιητής πέθανε στις 19 Απριλίου του ίδιου χρόνου και τάφηκε δίπλα στον τάφο του Μάρκου Μπότσαρη. Στην πόλη του Μεσολογγίου την ίδια εποχή ο Ελβετός φιλέλληνας Μάγερ εξέδιδε την εφημερίδα "Ελληνικά Χρονικά". Στις 15 Απριλίου 1825 άρχισε η Β' πολιορκία της πόλης από τον Κιουταχί με 30.000 άνδρες, για να ενισχυθεί αργότερα με 10.000 άνδρες του Ιμπραήμ. Η δύναμη της Φρουράς ανέρχονταν σε 4.000 άνδρες, ενώ υπήρχαν ακόμη 8.000 άμαχοι. Η πολιορκία αυτή κράτησε περίπου ένα χρόνο. Μετά από σκληρές μάχες

καταλήφθηκαν τα οχυρά νησάκια, Βασιλάδι, Ντολμάς και Κλείσοβα. Μπροστά στον κίνδυνο του θανάτου από τη σιτοδεία και το λοιμό αποφασίστηκε η δυναμική Έξοδος της Φρουράς το βράδυ του Λαζάρου, που έπεφτε εκείνη τη χρονιά στις 10 Απριλίου 1826. Παράλληλα ειδοποιήθηκε και ο Γ. Καραϊσκάκης, για να βοηθήσει με αντιπερισπασμό στο Μοναστήρι του Αη-Συμιού. Τα μεσάνυχτα της 10ης Απριλίου η Φρουρά και όσοι μπορούσαν από τους αμάχους, σε τρεις φάλαγγες, πραγματοποίησαν την Έξοδο και κινήθηκαν προς τον Αράκυνθο για να σωθούν. Τρεις χιλιάδες σκοτώθηκαν, δύο χιλιάδες άρρωστοι και ανήμποροι τινάχθηκαν στον αέρα μαζί με τις πυριτιδαποθήκες, χίλιοι πιάστηκαν αιχμάλωτοι κι ελάχιστοι είναι αυτοί που σώθηκαν, φτάνοντας στο μοναστήρι του Αη Συμιού κι από κει στο βουνό Αράκυνθο. Ο Καψάλης ανατινάζει το σπίτι του και στις 11 του μηνός η αντίσταση κάμπτεται, με την ανατίναξη του Ανεμόμυλου από τον Επίσκοπο Ρωγών Ιωσήφ. Η πόλη χτίστηκε από την αρχή το 1829 και χαρακτηρίστηκε ιερή το 1939.

Στην είσοδο της πόλης βρίσκεται ο Κήπος των Ηρώων που χτίστηκε τη δεκαετία του 1860 από τον λοχαγό Κουρκουτσάκη και σε αυτό που είναι κλεισμένο με τείχος με πολεμίστρες, τοποθετήθηκαν προτομές αγωνιστών και πολλών φιλελλήνων ενώ συγκεντρώθηκαν τα οστά των ανωνύμων νεκρών σε μικρό τύμβο, και οι ηγέτες της πολιορκίας τάφηκαν σε ιδιαίτερους τάφους. Στο κέντρο του Κήπου των Ηρώων σώζονται ο τάφος του Μάρκου Μπότσαρη, που σκοτώθηκε το 1823 στο Κεφαλόβρυσο Ευρυτανίας, Έξω από την είσοδο δεσπόζει το άγαλμα του Λόρδου Βύρωνα κάθε χρόνο στην εορτή των Βαΐων γιορτάζεται η ηρωική έξοδος ενώ το βράδυ του Λαζάρου γίνεται αναπαράσταση της ανατίναξης του Χ. Καψάλη.

.Στο Μεσολόγγι γεννήθηκαν πολιτικοί, όπως ο Σπυρίδων Τρικούπης και ποιητές, όπως ο Μιλτιάδης Μαλακάσης. Αξιόλογη είναι η Πινακοθήκη της πόλης στο Δημαρχείο και διαθέτει συλλογή από πίνακες Ελλήνων και ξένων ζωγράφων, εμπνευσμένους από την Έξοδο, προσωπογραφίες πολιτικών και στρατιωτικών του 1821, ντοκουμέντα της εποχής εκείνης και μία αίθουσα αφιερωμένη στον ποιητή Λόρδο Βύρωνα.

Η ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ Κυρίαρχο στοιχείο της περιοχής είναι η λιμνοθάλασσα. Από τα νερά της εμπνεύστηκαν ο Τραυλαντώνης, ο Δροσίνης, ο Βλαχογιάννης, η χαράκτρια Βάσω Κατράκη και ο Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος, **Η λιμνοθάλασσα** είναι η μεγαλύτερη στην Ελλάδα και απλώνεται σε μία έκταση που φθάνει τα 131 τετρ. χιλιόμετρα. Δύο ποταμοί εκβάλλουν εδώ, ο Αχελώος (ο θεωρούμενος και πατέρας των τρεχούμενων νερών της αρχαιότητας) και ο Εύηνος (η Φίδαρης). Από τα πλούσια αλιεύματα της λιμνοθάλασσας, που είναι χέλια τσιπούρες, λαβράκια, σπάροι, πέντε είδη κέφαλοι, καβουράκια, γοβιοί, γλώσσες και ζαργάνες, ζουν εκατοντάδες οικογένειες. Τα ψάρια μπαίνουν στη λιμνοθάλασσα από τον Πατραϊκό κόλπο, τους πρώτους ανοιξιάτικους μήνες (Φεβρουάριος- Απρίλιος) για να βοσκήσουν στο πλούσιο λιβάδι της. Τους φθινοπωρινούς και χειμωνιάτικους μήνες βγαίνουν (μεταναστεύουν) από τις μπούκες προς το πέλαγος για δύο λόγους: λόγω μεγαλύτερης θερμοκρασίας της θάλασσας και για να γεννήσουν. Εκεί παραμονεύουν οι ιχθυοτρόφοι και οι σκάπουλοι (ελεύθεροι αλιείς). Οι ιχθυοτρόφοι ψαρεύουν μέρα - νύχτα στα ιβάρια (ιχθυοτροφεία). Τα ψάρια που πιάνουν κλείνονται σε καλαμιωτές. Κατά διαστήματα φτιάχνουν με σύρματα τις πήρες, ολοστρόγγυλες κι ανοιχτές από κάτω με τέτοιο τρόπο ώστε όταν μπαίνουν τα ψάρια να μη μπορούν να βγουν. Η παραγωγή φθάνει τα 800.000 κιλά ψάρια, 100.000 κιλά χέλια και 1500 κιλά αυγοτάραχο. Οι ψαράδες, έχουν δημιουργήσει τη δική τους ιστορία με το αυγοτάραχο της μπάφας, ενός συγκεκριμένου είδους κεφάλου, (από τα διακόσια που ζουν στη Μεσόγειο). Στο Βυζάντιο θεωρούνταν εκλεκτή λιχουδιά. Επί τουρκοκρατίας το έδιναν οι Έλληνες σαν μίσθωμα στους Τούρκους.

Αργότερα οι Ιταλοί το έτρωγαν με λάδι και λεμόνι. Σήμερα κατέχει εξέχουσα θέση στη διεθνή αγορά. Από τριάντα χέρια υπολογίζεται πως περνάει το αυγοτάραχο μέχρι να φαγωθεί στους δέκα μήνες που χρειάζεται για να διατηρηθεί στο ψυγείο μέσα στο κέρινο περιβλημά του. Η τιμή του αρχίζει από τριάντα πέντε χιλιάδες το κιλό. Πολύ σημαντικός είναι ο υγρότοπος και για τα πουλιά, γι αυτό συγκαταλέγεται ανάμεσα στους 11 διεθνούς σημασίας της συνθήκης Ραμσάρ. Στην περιοχή έχουν παρατηρηθεί

περισσότερα από 200 είδη πουλιών, εκ των οποίων τα 70 είναι σπάνια η απειλούμενα. Τα νησάκια που κρύβει η λιμνοθάλασσα στα ήσυχα νερά της είναι η Κλείσοβα, το Βασιλάδι, ο Αη Σώστης, η Τουρλίδα, ο Σχοινιάς, ο

Προκοπάνιστος, η Θολή, ο Παλαιοπόταμος, ο Ντολμάς και ο Πόρος. Αξίζει μια βόλτα προς την Τουρλίδα και μια μικρή περιήγηση στην λιμνοθάλασσα για το ηλιοβασίλεμα. Το τοπίο μοιάζει με σκηνικό ταινίας: τα υγρά λιβάδια λάμπουν στο πορτοκαλί της δύσης με τις φηγούρες των ψαράδων ίσα που διαγράφονται στο βάθος και μπροστά τα ψαράδικα παραπήγματα («πιλάδες») χτισμένα σε πασσάλους καθρεπτίζουν τον εαυτό τους πάνω στα ρηγά νερά.

ΑΙΤΩΛΙΚΟ

Από το Μεσολόγγι ο δρόμος για το Αιτωλικό περιτρέχει τις αλυκές και το εργοστάσιο αλατιού στην άκρη της λιμνοθάλασσας. Βγαίνοντας από το Μεσολόγγι και παίρνοντας βόρεια το δρόμο προς το Αιτωλικό, στα πέντε περίπου χλμ., κοντά στις αλυκές υπάρχει το γραφικό νησάκι με το εκκλησάκι της Παναγίας της Φοινικιώτισσας, χώρος αγαπημένου περιπάτου του Λόρδου Βύρωνα.

Πάνω σ' ένα μικρό νησάκι στο στενό πορθμό που συνδέει τη λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου (αρχαία Ουρία) με τη λίμνη Κυνία των Αρχαίων στα βόρεια, σήμερα λιμνοθάλασσα του Αιτωλικού, ενωμένο με δύο γέφυρες (1848) με την ξηρά, το Αιτωλικό, παλιά Ανατολικό, γνωστό ως «Βενετία της Ελλάδος», είναι μια μικρή γραφική πολιτεία. Οχυρωμένο καλά μέσα στους βάλτους, έπαιξε σπουδαίο ρόλο στα προεπαναστατικά χρόνια και κατά τη διάρκεια του Αγώνα της Ανεξαρτησίας. Στην Επανάσταση του '21 ήταν βορειοδυτικό πρόφραγμα του Μεσολογγίου. Πολιορκήθηκε σκληρά από τον Κιουταχί το 1823. Με ενέργεια της Κυβέρνησης οχυρώθηκε από τον Δ. Κόκκινη το 1824, για να ενισχύσει την άμυνα του Μεσολογγίου. Στην Τουρκοκρατία είχε παρουσιάσει αξιόλογη οικονομική άνθηση και ήταν κέντρο παιδείας.

Στην **Παναγία του Αιτωλικού**, μητροπολιτικό ναό της πόλης: αφιερωμένο στην Κοίμηση της Παναγίας, υπάρχουν τρία αξιόλογα έργα: το ξυλόγλυπτο τέμπλο του 18ου αιώνα, ο ονομαστός χρυσοκέντητος επιτάφιος της ίδιας εποχής και η εικόνα της Παναγίας. Εδώ έγιναν οι δύο πρώτες; Εθνοσυνελεύσεις των αντιπροσώπων της Ρούμελης, και το 1824 η περίφημη δίκη του Καραϊσκάκη.

Στον **Ναό των Ταξιαρχών** με το περίφημο τέμπλο του 18ου αιώνα, υπάρχει στο προαύλιο ο τάφος της Κυρα Βασιλικής, αγαπημένης γυναίκας του Αλή Πασά των Ιωαννίνων. Στο κέντρο του Ναού υπάρχει πηγάδι που θαυματουργικά έσωσε τους κατοίκους από τη δίψα κατά τη πολιορκία του 1823, όταν τουρκικό βλήμα, περνώντας από την οροφή, άνοιξε οπή στο έδαφος από όπου ανάβλυζε πόσιμο νερό. Τα παλιά παραδοσιακά καλόγουστα λαϊκά σπίτια, η υφαντική οικοτεχνία με τα γνωστά κιλίμια, τι πανηγύρι της Αγίας Αγαθής στις 23 Αύγουστου με τους αρματωμένους και τους καβαλάρηδες να μπαίνουν στην πόλη, το παραδοσιακό ψάρεμα και το υπέροχο φως του ήλιου στα νερά συνθέτουν τις ομορφιές του Αιτωλικού.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΠΛΕΥΡΩΝΑ

Η πόλη βρισκόταν περίπου 3 χιλιόμετρα μακριά από το Μεσολόγγι. Για να πάει κανείς πρέπει να ακολουθήσει τη οδό προς το Αιτωλικό μέχρι το Παλιό Υδραγωγείο και από εκεί να στρίψει δεξιά προς την πλαγιά του Αράκυνθου (Ζυγού). Η Πλευρώνα είναι μια από τις θρυλικές ομηρικές ακροπόλεις της Αιτωλίας. Βρισκόταν μια ώρα περίπου βόρεια της σημερινής πόλης του Μεσολογγίου. Ήταν χτισμένη εκεί που σήμερα είναι το κάστρο της "Κυρά-Ρήνης" και οι κάτοικοί της ήταν Κουρήτες. Τα κατάλοιπα αυτής της πόλης είναι ελάχιστα. Καταστράφηκε ολοκληρωτικά το 233 π.Χ. από το Δημήτριο το Μακεδόνα, ο οποίος επονομάστηκε Αιτωλικός. Μετά την καταστροφή οι κάτοικοί της έχτισαν στις υπώρειες του Ζυγού τη Νέα Πλευρώνα, το σημερινό κάστρο της "Κυρά-Ρήνης". Στο δυτικό άκρο του φρουρίου διακρίνεται η Ακρόπολη, τα τείχη της οποίας είναι αρχαιότερα από αυτά της πόλης. Είναι ακόμα από τα διδακτικότερα μνημεία της αρχαίας οχυρωματικής τέχνης, που μπορούν να συγκριθούν με τα αντίστοιχα της Μεσσήνης. Τα τείχη είχαν δυο πύλες. Μια βόρεια και την άλλη ανατολικά. Σήμερα σώζονται ερείπια ενός μικρού θεάτρου, ίχνη αγοράς της πόλης και μια τεράστια δεξαμενή -ίσως- από τα καλύτερα τεχνικά έργα των αρχαίων Ελλήνων. **Η παράδοση:** η Κυρά-Ρήνη ήταν μια όμορφη κοπέλα που κατοικούσε στο Ζυγό προτού ακόμα χτιστεί στο κάστρο. Ο Ανήλιαγος και ο Γυφτάκης, δυο βασιλόπουλα, την ερωτεύτηκαν και θέλησαν να την παντρευτούν. Η εκλογή της Κυρά-Ρήνης ήταν δύσκολη. Αγαπούσε τον Ανήλιαγο αλλά φοβόταν και το Γυφτάκη, που διακρινόταν για την τόλμη του. Για να βγει από το αδιέξοδο, στον μεν Γυφτάκη ανέθεσε το χτίσιμο του κάστρου, στον δε Ανήλιαγο να φέρει νερό από τη λίμνη του Αγγελόκαστρου με υπόγειο αυλάκι. Όποιος, θα τέλειωνε πρώτος θάταν και ο άντρας της. Σε μια στιγμή όλα έδειχναν ότι ο Γυφτάκης θα κέρδιζε, γιατί οι εργασίες του κάστρου είχαν φτάσει σχεδόν στο τέλος του. Για το λόγο αυτό έκανε τραπέζι στους μαστόρους του χωρίς ωστόσο να έχει παραδώσει τα κλειδιά στην Κυρά-Ρήνη. Τότε εμφανίστηκε ο Ανήλιαγος, λέγοντας ότι "τραπέζι χωρίς νερό δεν γίνεται". Αμέσως δε το νερό άρχισε να τρέχει μπροστά τους και η Κυρά-Ρήνη τον παντρεύτηκε, γιατί ο Γυφτάκης δεν

είχε παραδόσει ακόμα τα κλειδιά του κάστρου. Για να ξεπεράσει στη στενοχώρια του έχτισε άλλο κάστρο, το Γυφτόκαστρο.

ΟΙΝΙΑΛΕΣ-ΤΡΙΚΑΡΔΟΚΑΣΤΡΟ

Δυτικά από το Αιτωλικό, κοντά στην Κατοχή, απλώνονται τα επιβλητικά ερείπια των μεγαλόπρεπων τειχών της αρχαίας παραθαλάσσιας ακαρνανικής πόλης των Οινιάδων. Οι ντόπιοι το λένε και Τρικαρδόκαστρο. Σώζονται τα τείχη που, μαζί με την ιδανική οχυρή θέση που προσέφερε ο ποταμός και οι λίμνες που περιέβαλλαν την αρχαία πόλη αποτελούσαν μια πλήρη οχύρωση. Η έκταση που περιέκλειαν τα αρχαία τείχη είχε μήκος περίπου 7 χλμ. Η κύρια είσοδος στο Τρικαρδόκαστρο ήταν στη μέση της ανατολικής πλευράς. Τα τείχη οχύρωναν με έξοχο τρόπο και το λιμάνι της αρχαίας πόλης που δημιουργούνταν φυσικά, κοντά στους νεώσοικους(ναυπηγεία) που σώζονται. Τα

καλοδιατηρημένα τείχη με την εντυπωσιακή περίφημη λοξή πύλη και το λεγόμενο Κοκκινόπυργο αποτελούν το καλύτερο δείγμα αρχαίας ακαρνανικής οχύρωσης. Το Τρικαρδόκαστρο έχει το δικό του θρύλο: «το βασιλόπουλο στο κάστρο αυτό, ο «Ανήλιαγος» (που δεν τον έβλεπε ήλιος, αν έπεφταν αχτίνες πάνω του θα πέθαινε) αγαπούσε την Κυρα-Ρήνη (βασιλοπούλα στο κάστρο της Πλευρώνας). Κάθε νύχτα περνούσε τον ποταμό και την αντάμωνε στο κάστρο της. Εκείνη όμως, που έβλεπε πως έφευγε πριν το χάραμα, για να τον κρατήσει κοντά της, διέταξε και έσφαξαν όλα τα κοκόρια. Εκείνη τη νύχτα ο Ανήλιαγος δεν κατάλαβε πώς πέρασε η ώρα, σηκώθηκε αργά να φύγει. Κάλπασε γρήγορα να προλάβει να κρυφτεί στο υπόγειο παλάτι του, αλλά η αυγή τον πρόλαβε και αι το παλικάρι έλιωσε».

ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΟΙΝΙΑΔΩΝ Το αρχαίο θέατρο είναι σμιλεμένο σε συνεχή βράχο. Σώζονται 16 σειρές εδωλίων, χωρητικότητας 2.500 θέσεων, χωρισμένες από κλίμακες και το προσκήνιο ήταν ευρύτερο από τη σκηνή, η οποία απέκτησε 5 θυρώματα στον επάνω τοίχο. Είναι του 4ου π.Χ. αι.

μετασκευάστηκε το 219 π.Χ. από τον Φίλιππο 5ο της Μακεδονίας και από τους Ρωμαίους το 167 π.Χ., οπότε μετατράπηκε σε αρένα. Σώζονται ερείπια ελληνοιστικής εποχής όπου στις γωνίες, ανάμεσα στα προηγούμενα παρασκήνια και το νέο, υπήρχε σειρά κιόνων. Στη θέση του παλιού εμπρόσθιου τοίχου υπήρχε άλλη σειρά κιόνων που έφτανε έως τις πρώτες σειρές εδωλίων. Η ορχήστρα μικραίνει και περιβάλλεται από ασβεστόλιθους έως σχεδόν το παρασκήνιο.. Εδώ τα τελευταία χρόνια γίνονται θεατρικές παραστάσεις.

ΤΟ ΠΑΡΑΠΟΤΑΜΙΟ ΔΑΣΟΣ ΤΟΥ ΦΡΑΞΟΥ (ΛΕΣΙΝΙ)

Στη βόρεια περιοχή του Δέλτα του Αχελώου διασώζονται μικρά παραποτάμια δάση, υπολείμματα των απέραντων δασών που υπήρχαν κάποτε σ' αυτά τα μέρη. Τα δάση αυτά σχηματίζονται από Πλατάνια Καβάκια Κλήθρα και διάφορους θάμνους, όπως τα Αρμυρίκια και οι Λυγαριές. Το σπουδαιότερο από τα δάση που σώζονται σήμερα είναι το δάσος του Φράξου, κοντά στο Λεσίνι. Έχει έκταση 600 στρ περίπου, έχει ανακηρυχθεί σε Μνημείο της Φύσης και σχηματίζεται κυρίως από αιωνόβιους Φράξους, Ασημόλευκες Ασημοϊτιές Φτελιές και Δάφνες Στην Ελλάδα, αλλά και στα Βαλκάνια γενικότερα, φυτοκοινωνίες του είδους είναι πολύ σπάνιες, μετά την υπερβολική υλοτομία, που έχουν υποστεί αυτά τα δάση για αιώνες ολόκληρους. Τα τεράστια αιωνόβια δένδρα είναι πνιγμένα μέσα στα αναρριχητικά φυτά. Τα ρυάκια που τρέχουν γύρω από το δάσος είναι ιδανικοί βιότοποι για τη Βίδα. Στο δάσος του Φράξου φωλιάζει ένας σημαντικός αριθμός πουλιών, μεταξύ των οποίων η Κίτσα οι Δρυκολάπτες ο Δενδροτοσπανάκος ο Μυγοχάφτης η Σακκουλοπαπαδίτσα ο Σπίνος και ο Χουχουριστής Εδώ υπάρχουν ο Δενδροβάτραχος και άλλα είδη βατράχων ο Φρύνος και ο Πρασινόφρυνος Από τα ερπετά εδώ έχουν βρει ιδανικούς βιότοπους, για διατροφή και αναπαραγωγή, οι δύο Νεροχελώνες και τα Νερόφιδα Στο δάσος και στους βάλτους της λιμνοθάλασσας υπάρχει μια μεγάλη ποικιλία από έντομα και λιβελλούλες

ΑΣΤΑΚΟΣ

Ο δρόμος μετά το Αιτωλικό, και αφού περάσει την Κατοχή και το Λεσίνι, διασχίζει μια ομαλή περιοχή με πολλούς βάλτους, τους οποίους εγκαταλείπει να να πιάσει τις ανηφόρες για τα νότια Ακαρνανικά όρη. Το ταξίδι στις πλαγιές

αυτές είναι εντυπωσιακό. Μέσα από καλογραμμένες στροφές, φτάνουμε σε έναν ενδιάμεσο λόφο και ξαφνικά ανοίγεται κάτω μας ο όρμος του Αστακού, με την πόλη στο μυχό του.

Ο Αστακός είναι γραφική, αμφιθεατρικά χτισμένη παραθαλάσσια πόλη στην άκρη ομαλής κοιλάδας, που σχηματίζει μικρά έλη στην αβαθή παραλία, με καλοδιατηρημένα σπίτια των αρχών του 20ΟΥ αιώνα και ενδιαφέρουσες αρχαιότητες, όπως τα ερείπια της αρχαίας πόλης, στη θέση Γράβες, 2 χλμ. βορειοδυτικά της σύγχρονης πόλης, και τα λείψανα του ναού του Διός Καραού. Στην ίδια θέση υπάρχουν ερείπια της βυζαντινής πόλης Δραγαμέστου με τρεις ερειπωμένους ναούς. Εντυπωσιακότερη είναι η μεσοβυζαντινή τρίκλιτη βασιλική, επιβλητικό οικοδόμημα ενώ πάνω στο λόφο της Βελούτσας, βόρεια από τον Αστακό κοντά στο χωριό Καραϊσκάκη, υψώνεται σε χαμηλό λόφο το ιστορικό μοναστήρι του Προφήτη Ηλία, στρατηγείο του Καραϊσκάκη στην Επανάσταση. Η διαδρομή από τον Αστακό μέχρι το Μύτικα αποτελεί ένα από τα ωραιότερα οδικά κομμάτια του νόμου, με τις καλογραμμένες στροφές και θέα στο Ιόνιο με τα νησάκια του. Ο Μύτικας, εκτείνεται κατά μήκος της παραλίας του Ιονίου απέναντι από τον Κάλαμο. Η παραλία φιλοξενεί σημαντικό αριθμό τουριστών το καλοκαίρι. Με

το νόμο Καποδίστρια ο Δήμος Αστακού με έδρα τον Αστακό περιλαμβάνει τα χωριά Καραϊσκάκης, Βασιλόπουλο, Βλυζιανά, Χρυσοβίτσα, Πρόδρομος, Αγράμπελα, Μαχαιράς, Σκουρτού, Στρογγυλοβούνι, Παλαιομάννινα, Μπαμπίνι, Γουργιώτισσα

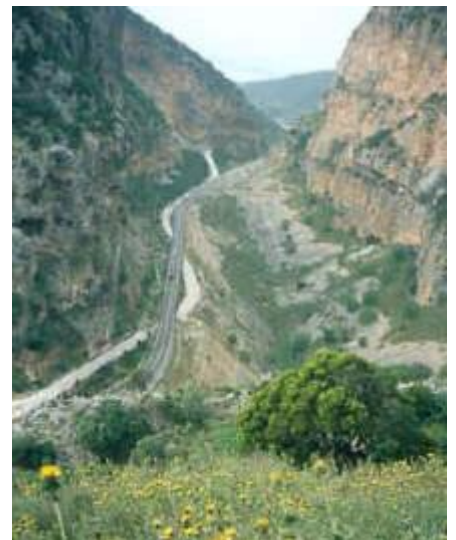
ΤΟ ΦΑΡΑΓΓΙ ΤΗΣ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ

Το φαράγγι της Κλεισούρας είναι σπάνια φυσική ιδιομορφία. Επιπλέον η ύπαρξη της Μονής της Ζωοδόχου Πηγής έχει απόλυτη σχέση με την τοπική ιστορία. Κάτω από το βουνό του Ζυγού στη θέση της Κλεισούρας πρέπει να υπήρχαν υπόγεια ύδατα, ή σπηλιές. Με τις διάφορες αλλαγές στη μορφολογία του εδάφους λόγω σεισμών, καθιζήσεων κ.τ.λ. σιγά-σιγά με το πέρασμα των χρόνων διανοίχτηκε το φαράγγι και με την ανθρώπινη επέμβαση στη συνέχεια πήρε τη μορφή που το βλέπουμε σήμερα. Διασχίζοντας ο επισκέπτης το φαράγγι νιώθει κάτι το μοναδικό. Η σπανιότητα του φαινομένου τον καθηλώνει. Νιώθει δέος όταν γυρνώντας το κεφάλι ψηλά προς τον ουρανό αντικρίζει το βουνό σαν απότομους βράχους, κομμένους λες με μαχαίρι να κρέμονται απειλητικοί πάνω του. Παρατηρώντας περισσότερο και προσεκτικότερα βλέπει ανοίγματα σπηλαίων μικρών – μεγάλων, να ανοίγονται στο βουνό. Πετούμενα μικρά και μεγάλα να διασχίζουν τον αέρα κι ανάμεσά τους τα τελευταία άτομα από την μεγάλη αποικία που υπήρχε παλιότερα οι γύπες που είναι γνωστά σαν « τα όρνια της Κλεισούρας». Διακρίνονται παντού φυτά, θάμνοι, δένδρα, όπως σπάρτα, δάφνες, ασφάκες, πουρνάρια, πεύκα, κουτσουπιές, κυπαρίσσια, συκιές, κορομηλιές, αγριαπιδιές, παλιούρια, πλατάνια, φυλίκια, σχοίνοι, ρείκια, αριές, ελιές κ.τ.λ.

Ο ναός, της Ζωοδόχου Πηγής "Αγία-Λεούσας" είναι άρρηκτα δεμένος με την τοπική ιστορία και είναι σφηνωμένος σε σπηλιά του απόκρημνου και μεγαλόπρεπου βράχου της Κλεισούρας. Ο σημερινός προσκυνητής του ερημητηρίου όσο και να θελήσει να μάθει κάτι για τον άγνωστο ιδρυτή του δεν θα μπορέσει. Πάντως ότι και να προϋπήρχε ουσιαστικές δημιουργίες της "Αγία-Λεούσας" είναι ο Μεσολογγίτης Μοναχός Πανάρετος Παλαμάς, πρόγονος του ποιητή Κωστή Παλαμά. Ο Μοναχός Πανάρετος Παλαμάς είναι και κτήτορας της "Αγία-Αγάθης" του άλλου μοναστηριού πλησίον της Κλεισούρας, που πανηγυρίζει στις 23 Αυγούστου.

Η συγκινητική ιστορία του Γιαννιώτη σωτήρα του Μεσολογγίου, του Γιάννη Κώστα Ζούκα-Γούναρη είναι δεμένη με το μοναστήρι αυτό "Αγία-Λεούσας". Ο Γιάννης Γούναρης κατά την 1η πολιορκία της πόλης από τον Ομέρ-Βρυώνη στα 1822. Υπηρέτης στη δούλεψη του Πασά βρέθηκε κυνηγός του, στα σάλτινα του πολιορκημένου τότε Μεσολογγίου. Με την ευχέρεια που του παρείχε η ιδιότητά του αυτή να απομακρύνεται ως τα πιο ακραία σημεία του στρατοπέδου, βρήκε την ευκαιρία να γνωστοποιήσει με κάθε λεπτομέρεια στους Μεσολογγίτες το δόλιο τουρκικό σχέδιο της γενικής εφόδου κατά του Μεσολογγίου τον όρθρο της 25ης Δεκεμβρίου.

Ο πατριωτισμός του Γούναρη στην κρίσιμη εκείνη στιγμή παραμέρισε κάθε άλλο ανθρώπινο αίσθημα, φτάνοντας μέχρι το να αψηφήσει και αυτή τη ζωή της οικογένειάς του ακόμη, που την κρατούσε ο Ομέρ-βρυώνης στην Άρτα

όμηρο για να έχει αυτόν, πιστό στη δούλεψή του. Φάνηκε ο γενναίος, Έλληνας και έτσι οι Μεσολογγίτες γνωρίζοντας τι θα τους συνέβαινε την Άγια Νύχτα των Χριστουγέννων δεν άφησαν αφύλαχτη την πόλη. Και οι Τούρκοι γνώρισαν εκεί μία από τις ατιμωτικότερες ήττες τους. Αν το Μεσολόγγι που στις μπούκες των κανονιών του κρέμονταν κυριολεκτικά τα κλειδιά της Ελλάδος ολόκληρης, έπεφτε τότε, θα πνίγονταν αυτό, μαζί με τον ξεσηκωμό όλης της Ελλάδος που ήταν στα σπάργανά του ακόμα. Σώζοντας λοιπόν τότε ο Γούναρης το Μεσολόγγι έσωσε την Ελλάδα την ίδια. "Ο Βρυώνης έμαθε ότι ούτος απεκάλυψε το μυστικόν, και μη δυνηθείς να τον συλλάβει, φοβηθέντα και μείναντα εν Μεσολογγίω μετά την αποτυχίαν των Τούρκων, έσφαξεν επί της εις Άρταν επανόδου του και τη επιμόνω απαιτήσει των συνεκστρατευσάντων και παθόντων, την εκεί γυναίκα και τα παιδιά του"

ΑΓΡΙΝΙΟ

ΤΟ Αγρίνιο (ή Βραχώρι) είναι η μεγαλύτερη πόλη του νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας και πρωτ. της επ. Τριγωνίδος, Κάτοικοι 58000 (2001), υψόμ. 90. Η πόλη του Αγρινίου βρίσκεται στην Αιτωλική πεδιάδα, κοντά στους πρόποδες του όρους Παναιωλικού. Το Αγρίνιο αποτελεί συγκοινωνιακό κόμβο, εμπορικό, αγροτοβιομηχανικό, και πνευματικό κέντρο της περιοχής. Η πεδιάδα του Αγρινίου παράγει ρύζι, εσπεριδοειδή και φρούτα, εκλεκτές ελιές και κυρίως εκλεκτά καπνά της ποικιλίας «τσεμπέλια» και «μυρωδάτα» που αποτελούν και το κύριο προϊόν. Σημαντικοί χώροι είναι το άλσος του Αγίου Χριστόφορου (500 στρ) και το πάρκο Παπαστράτου στο βόρειο τμήμα της πόλης, (80 στρ). η βιβλιοθήκη και το Μουσείο με αρχαιολογικά ευρήματα της περιοχής με δαπάνες των αδελφών Παπαστράτου. Στα περίχωρα της πόλης τα φράγματα του Αχελώου, στα Κρεμαστά , το Καστράκι και στο Στράτο. Η νέα πόλη του Αγρινίου βρίσκεται 3 χιλιόμετρα περίπου ΝΑ της αρχαίας πόλης. Σημαντική ώθηση στην ανάπτυξη της πόλης έδωσαν οι πρόσφυγες, που μετά τη μικρασιατική καταστροφή εγκαταστάθηκαν σε συνοικισμούς του Αγρινίου και τότε άρχισε και η συστηματική καλλιέργεια του καπνού, στον οποίο κατά κύριο λόγο οφείλεται η αλματώδης οικονομική ανάπτυξη του Αγρινίου. Δεν παρουσιάζει αξιόλογη τουριστική κίνηση.

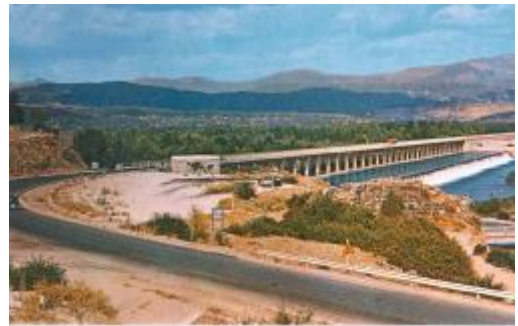
ΙΣΤΟΡΙΑ Κατά την παράδοση, το Αγρίνιο οφείλει την ονομασία του στον Άγριο, γιο του βασιλιά των Καλυδωνίων και Πλευρωνίων Παρθέονος ή Παρθέως, είναι όμως δυνατό να συσχετισθεί ετυμολογικά προς τον αρχαίο αιτωλικό λαό των Αγραίων. Κατά την περίοδο του 4ου π.Χ. αιώνα η Αιτωλία αποτελούσε κέντρο αντιδράσεως κατά των Μακεδόνων, ενώ οξύτατες αντιθέσεις χώριζαν Αιτωλούς και Ακαρνάνες. Με την υποκίνηση του Κάσσανδρος της Μακεδονίας οι Ακαρνάνες κατέλαβαν το Αγρίνιο το 321 π.Χ. και οι Μακεδόνες ενίσχυσαν την άμυνα της πόλης, εγκαθιστώντας σ' αυτήν Δωριείς με αρχηγό τον στρατηγό Λυκίσκο. Όταν ο Κάσσανδρος αποχώρησε από την Αιτωλία το 314 π.Χ., οι Αιτωλοί πολιορκήσαν το Αγρίνιο και οι Ακαρνάνες δέχθηκαν να το εγκαταλείψουν, με τη συμφωνία να τους σεβασθούν οι πολιορκητές. Οι Αιτωλοί όμως, παραβιάζοντας τις συνθήκες, κατέσφαξαν τους Ακαρνάνες και το γεγονός αυτό υπήρξε η αφορμή να καταστραφεί αμέσως ολοκληρωτικά το Αγρίνιο από τον γιο του Κασσάνδρου Φίλιππο Γ. Το Αγρίνιο έπαψε από τότε να μνημονεύεται και μόλις κατά τον 12ο αιώνα κοντά στη θέση της αρχαίας πόλης δημιουργήθηκε νέος οικισμός, η Μεγάλη Χώρα, με ποιμενικό και γεωργικό χαρακτήρα. Ο οικισμός αυτός πιθανότατα παρουσίασε αξιόλογη άνοδο, αν κρίνουμε από το γεγονός ότι εδώ χτίστηκε το 1294 από την Άννα σύζυγο του δεσπότη της Ηπείρου Νικηφόρου, μεγαλοπρεπής ναός της Θεοτόκου, που ίχνη του διατηρήθηκαν ως σήμερα. Στην ίδια περιοχή εμφανίστηκε τον 13ο αιώνα το Βραχώρι, που κατά την επικρατέστερη ετυμολογία προέρχεται από τη λέξη Βλοχοχώρι, επειδή οι κάτοικοι που εγκαταστάθηκαν σ' αυτό ήταν από την περιφέρεια του Βλοχού. Παρετυμολογικά δημιουργήθηκε ο τύπος Βλαχοχώρι, και Βλαχώρι> Βραχώρι. Το 1294, ο δεσπότης της Ηπείρου Νικηφόρος παραχώρησε το Βραχώρι το Αγγελόκαστρο και τη Ναύπακτο, ως προίκια στην κόρη του Θάμαρ, που παντρεύτηκε τον Φίλιππο, δευτερότοκο γιο του ηγεμόνα της Νεαπόλεως Καρόλου Β' του Ανδεγαυού. Στα μέσα του 14ου αιώνα ανήκε στον κράλη της Σερβίας Στέφανο Δουσάν, που είχε καταλάβει περιοχές της Βόρειας και Δυτικής Ελλάδας. Όταν με τον θάνατο του (1355) το κράτος του κατακερματίστηκε το Βραχώρι με ολόκληρη τη Δυτική Ελλάδα περιήλθε στους Αλβανούς, που ο αρχηγός τους Κάρολος Τάπιας νίκησε το 1358 κοντά στον Αχελώο τον τελευταίο απόγονο των δεσποτών της Ηπείρου Νικηφόρο Β'. Τον Τάπια διαδέχθηκε η αλβανική οικογένεια των Σπάτα. ως τα 1380 οπότε οι Αλβανοί εξαφανίστηκαν από την περιοχή. Στις αρχές του 15ου αιώνα ο Κάρολος Α' Τόκκος, από φλωρεντινή οικογένεια, ηγεμόνας της Κεφαλονιάς, Ζακύνθου και Λευκάδας, προσάρτησε στις κτήσεις του την Αιτωλία, την Ακαρνανία και την Ήπειρο και το 1405 το Ανατολικό, το Αγγελόκαστρο και τους άλλους αξιόλογους οικισμούς, ανάμεσα στους οποίους και το Βραχώρι. Από τότε η περιοχή ονομάστηκε Κάρλελι (από το Κάρολος). Η κατάκτηση της Δυτικής Στερεάς Ελλάδας από τους Τούρκους μετέβαλε τις διοικητικές και οικονομικές συνθήκες της περιοχής και του βραχωριού που δοκιμάστηκε εξαιτίας πολεμικών γεγονότων ή απελευθερωτικών κινημάτων. Πρώτη καταστροφή του Βραχωριού μνημονεύεται το 1585, όταν οι Τούρκοι κατέστειλαν επανάσταση των Θεοδώρου Μπούα Γρίβα και Γκίνου Μπούα αρματολών της Βόνιτσας και του Λούρου, με ισχυρές δυνάμεις που στάλθηκαν στην Ακαρνανία από τη Μακεδονία, τη Θεσσαλία και τη Ναύπακτο. Το 1611 η καταστολή του κινήματος που είχε οργανώσει ο μητροπολίτης Τρίκκης Διονύσιος ο Φιλόσοφος (Σκυλόσοφος) είχε αντίκτυπο στην περιοχή του Βραχωριού γιατί οι Τούρκοι εφάρμοσαν αντίποινα, και στο Κάρλελι. Τότε μεγάλες

εκτάσεις Ελλήνων γαιοκτημόνων περιήλθαν στους Τούρκους. Το 1684, κατά τη διάρκεια του Τούρκο-βενετικού πολέμου, βενετικά στρατεύματα από τα Επτάνησα αποβιβάστηκαν στον Αστακό, προχώρησαν στο εσωτερικό και κατέστρεψαν τα χωριά Ζαπάντι, Βραχώρι, Καλύβια Αγγελόκαστρο και Νεοχώρι. Κατά την επανάσταση του 1770, που πραγματοποιήθηκε στην Πελοπόννησο σύμφωνα με το σχέδιο της Μεγάλης Αικατερίνης και των αδελφών Ορλόφ, οι συνθήκες στο Κάρλελι ήταν δυσμενείς, λόγω του μεγάλου αριθμού Τούρκων. Οι αρματολοί Χρίστος Γρίβας και Γ. Γουλμής ή Λαχούρης πολιορκήσαν τον Μάρτη το Βραχώρι αναγκάστηκαν όμως να το εγκαταλείψουν και στον Προφήτη Ηλία Αγγελόκαστρου τριακόσιοι περίπου σκοτώθηκαν. Το Βραχώρι ήταν κατά τους τελευταίους χρόνους της τουρκοκρατίας και διοικητικό κέντρο αξιόλογο. Τον 17ο αιώνα ήταν πρωτεύουσα ενός από τους έξι καζάδες (επαρχίες) της περιοχής και κατά τις πληροφορίες του Τούρκου περιηγητή Εβλιγιά Τζελεμπί, που επισκέφθηκε την Αιτωλία το 1667 το Βραχώρι είχε τότε περίπου 1.500 κατοίκους. Αυτήν ακριβώς την περίοδο, το Βραχώρι έγινε κέντρο διοικητικό του τουρκικού σαντζακίου του Κάρλελι. Στα τελευταία τριάντα χρόνια της τουρκοκρατίας το Βραχώρι, υπαγόταν στον Αλή πασά των Ιωαννίνων. Με το ξέσπασμα της Επανάστασης, η πόλη απελευθερώθηκε στις 11 Ιουνίου 1821. Την απελευθέρωση της πέτυχαν οι δυνάμεις των Βλαχόπουλου, Μάκρη, Σιαδήμα, Γρίβα και άλλων, που υποχρέωσαν τους 5 περίπου χιλιάδες Τουρκαλβανούς να αποχωρήσουν στην Ευρυτανία. Τον Φεβρουάριο του 1822 με απόφαση των καπετάνιων έγινε έδρα της Γερουσίας της Δυτικής Ελλάδος, ως τον Σεπτέμβριο του 1822 οπότε το κατέλαβαν οι δυνάμεις του Ομέρ Βρυώνη και του Ρεσίτ Κιουταχί. Με την ίδρυση του Ελληνικού Κράτους το Βραχώρι πήρε την αρχαία ονομασία του και το 1835 ιδρύθηκε ο δήμος Αγρινίου.

ΤΑ ΦΡΑΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΧΕΛΩΟΥ Ο νομός Αιτωλοακαρνανίας κατέχει την πρώτη θέση στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από υδατοπτώσεις. Αξιοποίηση Αχελώου Σε απόσταση 7 χμ από το Αγρίνιο και δίπλα στην νοτιοανατολική πύλη των τειχών της αρχαίας Στράτου επί της εθνικής οδού Αγρινίου Αμφιλοχίας βρίσκεται το αρδευτικό φράγμα – γέφυρα Στράτου. Το μήκος του φράγματος είναι 1600 μ., το ύψος του 8,00 μ. και το πλάτος στη στέψη του είναι 5,00 μ.

ΦΡΑΓΜΑ ΚΑΙ Υ/Η ΣΤΑΘΜΟΣ ΚΡΕΜΑΣΤΩΝ

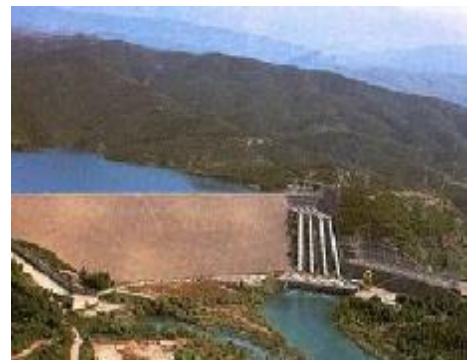
55 χμ βόρεια του Αγρινίου βρίσκεται ο ΥΗΣ Κρεμαστών. Η κατασκευή έγινε το 1963 ως το 1966. Το φράγμα με ύψος 160,3 μ, μήκος 456 μ, πλάτος βάσης 670 μ, πλάτος στέψης 10 μ, από τα

μεγαλύτερα της Ευρώπης, είναι χωμάτινο, (από γαιώδη υλικά όπως άργιλος, άμμος, χάλικες, λιθορριπή). Ο μέγιστος όγκος της λίμνης μπορεί να φτάσει στα 4.750.000.000 μ³. Ο ΥΗΣ περιλαμβάνει 4 κατακόρυφες μονάδες 437 Mw.

ΦΡΑΓΜΑ ΚΑΙ Υ/Η ΣΤΑΘΜΟΣ ΚΑΣΤΡΑΚΙΟΥ

Νοτιότερα, κοντά στο χωριό **Καστράκι** (15 χμ δυτικά του Αγρινίου) έχει δημιουργηθεί η τεχνητή λίμνη Καστρακίου με

επιφάνεια 28 χμ² και συγκεντρώνει τα νερά που φεύγουν μετά την εκμετάλλευση στον ΥΗΣ Κρεμαστών, του Ίναχου και μικρότερων χειμάρρων. Η κατασκευή του έγινε το 1966 έως το 1969. Το φράγμα έχει ύψος 96 μ, μήκος 547 μ, πλάτος βάσης 375 μ, πλάτος στέψης 8 μ. Ο ΥΗΣ Καστρακίου είναι ημιυπόγειος, και περιλαμβάνει 4 κατακόρυφες μονάδες 320 Mw.

ΦΡΑΓΜΑ ΚΑΙ Υ/Η ΣΤΑΘΜΟΙ ΣΤΡΑΤΟΥ Το Υδροηλεκτρικό Έργο Στράτου βρίσκεται 9 χμ δυτικά του Αγρινίου και είναι το τρίτο και τελευταίο στη σειρά έργο, με το οποίο ολοκληρώθηκε η αξιοποίηση του ποταμού Αχελώου στο νομό. Η κατασκευή του έγινε το 1981 έως το 1988. Η Τεχνητή λίμνη Στράτου 7,4 χμ² συγκεντρώνει τα νερά που φεύγουν μετά την εκμετάλλευση στους ΥΗΣ Κρεμαστών και Καστρακίου. Κατάντη του φράγματος δημιουργήθηκε δεύτερη τεχνητή λίμνη με σκοπό τη ρύθμιση της παροχής προς τις αρδευτικές διώρυγες που αποτελεί ιδανικό υγρό στίβο για αγώνες θαλάσσιου σκι. Το φράγμα του ΥΗΣ Στράτου, είναι χωμάτινο, με ύψος 26

μ, μήκος 1900 μ, πλάτος βάσης 100 μ, πλάτος στέψης 9 μ κατατάσσεται στα φράγματα μεγάλου μήκους. Στο άλλο άκρο του φράγματος υπάρχει δεύτερος σταθμός 3,35 Mw

ΑΡΧΑΙΑ ΣΤΡΑΤΟΣ « Πόλις μεγίστη της Ακαρνανίας»Θουκυδίδης Ιστορία Β'80

Στο δυτικό άκρο της γέφυρας του Αχελώου βρίσκονται τα ερείπια της Αρχαίας Στράτου. Ο Θουκυδίδης λέει ότι ήταν το ισχυρότερο φρούριο της Ακαρνανίας

και αν κυριευόταν ή Στράτος, θα κυριευόνταν όλα τα κάστρα της Ακαρνανίας. Σε μεγάλη ακμή

έφθασε ή πόλη στα χρόνια των Μακεδόνων και της Ρώμης. **Τα τείχη:** μήκος 7,5 χμ (+ 2,5 χμ εσωτερικό), με 53 οδοντώσεις, πολλούς πύργους και πύλες. Κυκλώπεια κατά το «Πλευρώνιο σύστημα», αποτελούνται από τεράστιους ογκόλιθους, που διατηρούνται σε 8-12 στρώσεις. Είναι των κλασικών χρόνων, με βάσεις «πολυγωνικές» πράγμα που δείχνει ότι η πόλη ήταν προϊστορική. Ο Αχελώος περνά κάτω από το δυτικό τμήμα της Στράτου, εκεί ήταν το λιμάνι της Στράτου κι από εκεί, ο ποταμός γινόταν πλωτός σ' όλο το μήκος των 200 σταδίων, ως τη

θάλασσα. Μέσα στον περίβολο υπάρχουν και δυο αρχαίες δεξαμενές νερού και ένα αρχαίο λατομείο η Ακρόπολη σε υψ. 150 μ. η Αγορά το Βουλευτήριο και βαθμιδωτός δρόμος σύνδεσης με το θέατρο.

Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑ Χτίστηκε τον 4ο αιώνα, δωρικού ρυθμού εξάστυλου, περίπτερου, με 6 κίονες στη στενή και 11 στη μακριά πλευρά του. Χτισμένος σε ισοπεδωμένο λόφο Ήταν μεγαλύτερος του Θησείου της Αθήνας. Καταστράφηκε πριν αποπερατωθεί. ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ Χτίστηκε τον 4ο αιώνα με συμπληρώματα του 2ΟΥ αι. Το κοίλο χωρίς πάνω και κάτω διάζωμα, με 11 κερκίδες από ψαμιτόλιθο με 35 σειρές εδωλίων (καθισμάτων) με χωρητικότητα 6000 θεατές είναι το μεγαλύτερο της Αιτωλίας.

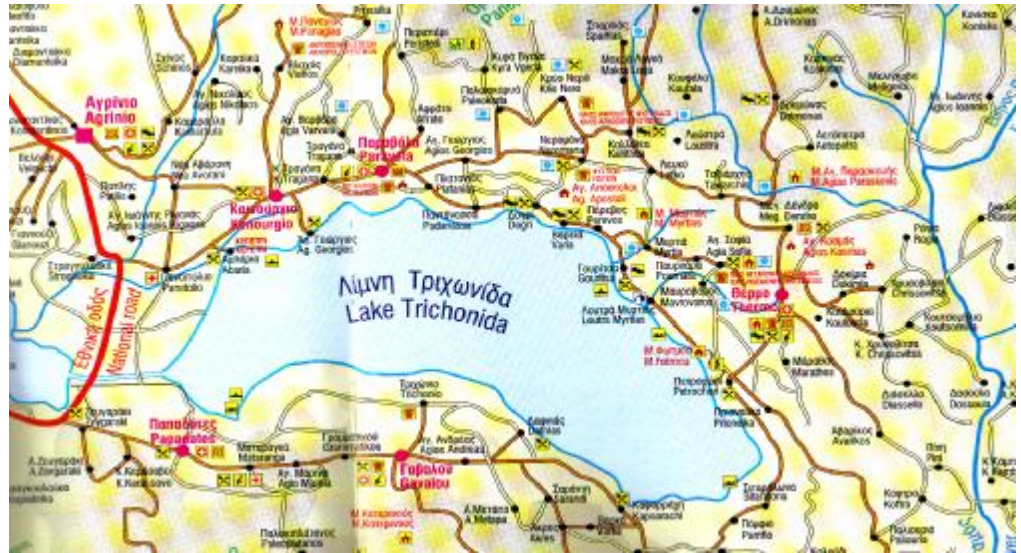
Μπροστά 11 προεδρικά καθίσματα για κρατικούς λειτουργούς και τον ιερέα του Διονύσου. Η ορχήστρα διαμέτρου 16,5 μ. με κρηπίδωμα 30 εκ. και περιμετρικό πλακοσκεπή αποστραγγιστικό αγωγό ομβρίων. Η Σκηνή ήταν αρχικά ισόγειο χτίσμα με μεταγενέστερες συμπληρώσεις καθ' ύψος και με κίονες. Σύγχρονες παραστάσεις : μόνο μία το 1997 «όπως αγαπάτε» του Ου. Σαίξπηρ- ΔΗΠΕΘΕ Αγρινίου

Ο ΑΧΕΛΩΟΣ ΣΤΟ ΜΥΘΟ Όταν ο Ηρακλής κατέβηκε στον Άδη, συνάντησε, εκτός άλλων, και τον Μελέαγρο, ο οποίος τον παρακάλεσε, όταν γυρίσει στα εγκόσμια, να φροντίσει την αδελφή του, τη Δηιάνειρα και, αν του άρεσε, να την παντρευτεί κιόλας. Δεν του φάνηκε άσχημη αυτή η ιδέα του Ηρακλή οπότε, όταν επέστρεψε πάνω στη Γη, πήγε στην αρχαία Πλευρώνα για να τη γνωρίσει από. Ο Αχελώος, ένα παράξενο πλάσμα είχε ήδη ζητήσει την Δηιάνειρα σε γάμο από τον Οινέα. Παράξενος ήταν ο Αχελώος γιατί εμφανιζόταν με τρεις μορφές, μία σαν ταύρος με ανθρώπινο κεφάλι και μακριά γένια, μία σαν φίδι και μία σαν άνθρωπος με κεφάλι ταύρου. Φυσικό ήταν να μην τον θέλει η όμορφη Δηιάνειρα. Ο Ηρακλής τη διεκδίκησε από τον Αχελώο και πιάστηκαν στα χέρια. Ο Αχελώος πήρε τη μορφή ταύρου και η πάλη δεν θα τελείωνε εύκολα, εάν ο Ηρακλής έπιασε τον ταύρο απ' τα κέρατα και μάλιστα του έσπασε το ένα από τα δύο! Ο Αχελώος θεωρήθηκε νικημένος και ζήτησε πίσω από τον Ηρακλή το σπασμένο του κέρατο και σε αντάλλαγμα του προσέφερε το «κέρας της Αμάλθειας». Ένα απίστευτο κέρατο που είχε τη δύναμη να βγάζει ασταμάτητα όποια και όσα φαγητά και ποτά επιθυμούσες! Η παράσταση της πάλης αυτής αποτυπώθηκε σε έναν ερυθρόμορφο κρατήρα του 460-450 π.Χ., που βρίσκεται στο Μουσείο του Λούβρου.

Η ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ Η μεγαλύτερη λίμνη της Ελλάδος (εμβαδόν 97 χμ², περίμετρος 51 χμ, μέγιστο μήκος 20 χμ, μέγιστο πλάτος 6,25 χμ και μέγιστο βάθος 58 μ.) , η πιο γραφική , με πολλούς αρχαίους οικισμούς, βυζαντινά μνημεία αλλά και νεώτερα μνημεία όπως γεφύρια, μύλους νεροτριβές κλπ, γύρω της. Βρίσκεται στην καρδιά της Αιτωλνίας ανάμεσα

στον κατάφυτο με καστανιές Αράκυνθο, το Παναιτωλικό με τα πολλά νερά, την κοιλάδα της Αγίας Σοφίας με τις πεταλούδες και το μοναδικό δάσος ήμερων βελανιδιών του Πετροχωρίου. Στη θέση των παραλίμνιων δασών παλιότερα υπάρχει σήμερα αραιή βλάστηση με πλατάνια, ιτιές, λεύκες, φράξους, σκλήθρα, δάφνες, κυπαρίσσια κλπ. Κοντά στο νερό υπάρχουν ψαθιά, καλάμια, νούφαρα και στις παραλίμνιες καλλιέργειες, ελιές και εσπεριδοειδή. Ανάμεσα στην σημαντική ιχθυοπανίδα υπάρχουν ενδημικά είδη. Αμφίβια και ερπετά συμπληρώνουν το ζωικό βασίλειο της λίμνης , ενώ πάνω από 200 είδη πουλιών επισκέπτονται ή φωλιάζουν στην περιοχή. Η Τριχωνίδα παραμένει και σήμερα μία απ' τις καθαρότερες λίμνες, χαρακτηρίζεται ως τοπίο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους ανήκει στις περιοχές NATURA 2000 και προσφέρεται για οικοτουρισμό

Η ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΑΓΡΙΝΙΟ –ΘΕΡΜΟ

Ξεκινώντας από το Αργίνο στο χωριό Αβώρανη θα περάσετε την πεντάτοξη γέφυρα στον χείμαρρο Ερμίτσα και στο χωριό Παναιτώλιο στη θέση Αμπάρια στο κτίριο του παλιού αντλιοστασίου θα κάνετε μια στάση στο Κέντρο Ενημέρωσης Περιβάλλοντος Τριχωνίδας. ΚΕ. ΠΕ.ΤΡΙ να δείτε ενυδρείο με ψάρια της λίμνης και σχετική προβολή. Προχωρώντας στο Καινούργιο του Δήμου Θεστιάων αριστερά στο λόφο υψώνεται η πυραμίδα του Βλοχού με τη Μυκηναϊκή Ακρόπολη και το μοναστήρι. Στο χωριό Παραβόλα δεξιά στο λόφο το κάστρο του Βουκάτιου με τον στρογγυλό πύργο και το βυζαντινό ναό. Στο Δεκαεννέα χιλιόμετρα μετά το Αργίνο

θα βρείτε τη γεωργική κωμόπολη Παντάνασσα, αριστερά φαίνεται ο τετραγωνικός οχυρός πύργος του Μουχτάρ που επόπτευε όλο το τσιφλίκι της Μουχταρίνας. Στάση στο μοναδικό πλατανόδασος στη Δουγρή στις όχθες της λίμνης. Μετά το Δουγρή θα συναντήσετε τις δύο συνοικίες της Μυρτιάς με τα τρεχούμενα νερά, τα οπωροφόρα δέντρα και τα αμπέλια. Στις νοικοκυρεμένες αυλές μικρά καταπράσινα μπουστάνια προσθέτουν το δικό τους τόνο στη χαρούμενη ζωγραφιά. Εδώ θα βρείτε τον νερόμυλο που αλέθει από το 1771, το μοναδικό τοπίο με τους καταρράχτες και το εκκλησάκι της παναγίας Ελεούσας στο γκρεμό και τα ιαματικά λουτρά. Μετά θα ανηφορίσετε στο κεφαλοχώρι της Τριχωνίδας το Θέρμο.

ΤΟ ΘΕΡΜΟ Το Θέρμο είναι μία όμορφη κωμόπολη 3000 κατοίκων έδρα του Δήμου Θέρμου όπου ανήκουν 22 οικισμοί με 9.300 κάτ. και απέχει 30 χμ. απ' το Αργίνο. Η ρυμοτομία, τα πέτρινα κτίρια, οι δυο λόφοι του ,τα άφθονα νερά και τα πλατάνια δίνουν ένα ξεχωριστό χρώμα στην ιδιαίτερη πατρίδα του Άγιου Κοσμά του Αιτωλού, το Θέρμο.

Κοντά στον οικισμό βρίσκεται το **αρχαίο Θέρμο**, πολιτικό και θρησκευτικό κέντρο της Αιτωλικής Συμπολιτείας που καταστράφηκε το 218 π. Χ. από τον Φίλιππο Ε΄ της Μακεδονίας. Ο μεγάλος ναός του Θέρμιου Απόλλωνα, μικρότεροι ναοί, η αγορά ,η ιερή πηγή και προϊστορικά ελλειψοειδή κτίσματα περιλαμβάνονται στον αρχαιολογικό χώρο. Τα ερείπια που έχουν ανασκαφεί στον αρχαιολογικό χώρο - τα περισσότερα είναι των ελληνιστικών χρόνων - περιλαμβάνουν δύο μακρύτατες στοές, το Βουλευτήριο, το ναό του Θερμίου Απόλλωνα δύο μικρότερους ναούς, κρήνη σε πηγή που ακόμα αναβλύζει, αποστραγγιστική τάφρο, καθώς και μεγάλο τμήμα των τειχών που περιέβαλαν το ιερό και την αγορά. Ο ναός του Απόλλωνα πρωτοκτίστηκε στα τέλη του 7ου π.Χ. αιώνα, όμως τα ερείπια που

βλέπουμε ανήκουν στην ανακατασκευή του στα τέλη του 3ου- αρχές του 2ου π.Χ. αιώνα (μετά την εισβολή των Μακεδόνων στο Θέρμο). Στο μικρό μουσείο που βρίσκεται μέσα στον αρχαιολογικό χώρο εκτίθενται αγγεία και πήλινα αρχιτεκτονικά μέλη από τους ναούς, όπως ακροκέραμα με γυναικεία πρόσωπα και ζωγραφιστές μετόπες, ειδώλια νεολιθικής εποχής από την Χρυσοβίτσα, και πολλά ακόμα ευρήματα από το Θέρμο και την γύρω περιοχή

Ο σημερινός οικισμός παραμένει το κέντρο του Απόκουρου και αναπόδραστος σταθμός για τις περιοδείες στην περιοχή. Μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα το Θέρμο ονομαζόταν Κεφαλόβρυσο χάριν των μεγάλων κεφαλαριών που αναβλύζουν ανάμεσα στην κεντρική πλατεία και την εκκλησία της Παναγίας. Η κώμη παρέχει πολλές εξυπηρετήσεις (καταστήματα, τράπεζες, υπηρεσίες κλπ) και προσφέρει τη μεγάλη δημοτική βιβλιοθήκη σε όποιον θέλει να εμβαθύνει στη σημασία αυτής της παμπάλαιης ημιορεινής ιερούπολης. Πέραν των φυσικών του χαρισμάτων - άφθονη καλλιεργήσιμη γη και πολλά νερά- η γεωγραφική θέση του Θέρμου, στο σταυροδρόμι των ετήσιων μετακινήσεων των νομάδων από τα ορεινά προς κοιλάδες του Εύηνου και του Αχελώου και αντίστροφα, τον ανέδειξε σε ένα σημαντικό σταθμό όπου συναντιόντουσαν οι Αιτωλοί και έκαναν τις εμπορικές τους συναλλαγές.. Στο Θέρμο γίνονται το καλοκαίρι γιορτές προς τιμήν του Κοσμά του Αιτωλού.

Τρία χιλιόμετρα βόρεια του Θέρμου, το χωριό **Μέγα Δέντρο** είναι η γενέτειρα δύο σημαντικών προσωπικοτήτων της εκκλησιαστικής ιστορίας της Ρούμελης, του Ευγένιου Γιαννούλη και του Κοσμά του Αιτωλού. Ο Ευγένιος Γιαννούλης ο επονομαζόμενος επίσης Αιτωλός, ήταν από τις πλέον δραστήριες φυσιογνωμίες του 17ου αιώνα. Μαθήτευσε κοντά σε μεγάλους δασκάλους στα μοναστήρια της Βαρνάκοβας και της Τατάρνας, στην Κωνσταντινούπολη και την Αθήνα και αφιέρωσε τη ζωή του στη διδασκαλία της χριστιανικής πίστης και των ελληνικών γραμμάτων, ίδρυσε σχολεία στο Καρπενήσι και στα Βραγγιανά (την περίφημη Σχολή των Αγράφων) και άφησε πλούσιο συγγραφικό έργο - κυρίως επιστολές. Ο μεταγενέστερος του, Κοσμάς ο Αιτωλός ή Πατροκοσμάς, επιτέλεσε κι αυτός ένα σημαντικό έργο διαφωτισμού και αφύπνισης, περιοδεύοντας απ' άκρη σ' άκρη της Μακεδονίας, της Ηπείρου, της Θεσσαλίας, της Στερεάς Ελλάδας, στα νησιά του Ιονίου και μέχρι την βόρειο Ηπειρο όπου βρήκε μαρτυρικό θάνατο. Ο ταλαντούχος και λαοφιλής κήρυκας άφησε ανεξίτηλα σημάδια από το πέρασμα του και σε πολλές περιοχές της Ελλάδας κάποια εκκλησία ή ξωκλήσι μνημονεύει ακόμα και σήμερα το όνομα του. Στο Μέγα Δέντρο υπάρχει εκκλησία της Παναγίας, του 17ου αιώνα, χτισμένη με δωρεά του Ευγένιου Γιαννούλη και σώζονται τα θεμέλια του πατρικού σπιτιού του εθνομάρτυρα Κοσμά του Αιτωλού. Στο χωριό υπάρχει "Κέντρο Ιστορικών και Λαογραφικών Μελετών Στα βορειοανατολικά του Θέρμου, λίγο έξω από την κωμόπολη βρίσκεται ο μικρός οικισμός Μάνδρα, που πήρε το όνομα και τα κτήματα της γειτονικής μονής. Κοντά στον οικισμό, βρίσκεται το μοναστήρι της Αγ. Παρασκευής της Μάντρας, περιστοιχισμένο από άλσος κυπαρισσιών. Το μοναστήρι που χτίστηκε πιθανότατα τον 18ο αιώνα είχε μεγάλη κτηματική περιουσία και επιρροή στην περιοχή. Το καθολικό του ανακαινίστηκε το 1831 αλλά η μονή μέχρι πριν λίγα χρόνια ήταν έρημη. Σε υπόγειο χώρο που βρέθηκε δίπλα στο ναό κατασκευάστηκε παράσταση του «**κρυφού σχολείου**» με κέρινα ομοιώματα. Συνεχίζοντας το γύρο της Τριχωνίδας θα κάνετε μια στάση στο μπαλκόνι της λίμνης στο Πετροχώρι με τα πετρόχιστα σίπια και γραφικά ταβερνάκια με νόστιμους μεζέδες, ντόπιο κρασί και τσίπουρο.

ΚΠΕ ΘΕΡΜΟΥ Το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Θέρμου λειτουργεί από το 1999 και υλοποιεί προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στο τρίγωνο Θέρμο-Εύηνος –Τριχωνίδα. Φιλοξενεί κυρίως μαθητές για μονοήμερα ή πολυήμερα προγράμματα στον ξενώνα που διαθέτει και κατά τη διάρκεια των προγραμμάτων βρίσκονται σε κίνηση μεταξύ των αξιοθέατων της περιοχής και σημείων μελέτης του περιβάλλοντος στο ποτάμι ή την λίμνη αλλά και συμμετοχή σε αθλήματα όπως ράφτιγκ, ραπέλ κλπ.

Ο ΕΥΗΝΟΣ ΠΟΤΑΜΟΣ Ο Εύηνος ή Φίδαρης πηγάζει από τα Βαρδούσια και αποχετεύει την αιτωλική καθαρά λεκάνη που συγκεντρώνει τα νερά από το Παναιτωλικό με τους παραπόταμους Φιδάκια και Γιδομαντρίτη και πλήθος χειμάρρων και από τα βουνά της Ναυπακτίας μέσω του βασικού κλάδου και των παραπόταμων Κότσαλου, Πόριαρη και πλήθος χειμάρρων. Εκβάλλει στον Πατραϊκό Κόλπο, απέναντι από την Πάτρα και δυτικά της Βαράσοβας, αφού διανύσει 113 χλμ. Με τις φερτές του ύλες, ο Εύηνος ενισχύει το προσχωματικό έργο του Αχελώου Ενώ στις εκβολές του σχηματίζει δέλτα.. Το όνομα του το οφείλει στο όνομα του βασιλιά των Αιτωλών Εύηνο που πνίγηκε στα νερά του. Με φράγμα- λίμνη που κατασκευάστηκε πριν λίγα χρόνια και σήραγγα 30 χμ. (ως το φράγμα του Μόρνου), τα νερά του Εύηνου ενισχύουν την υδροδότηση της Αττικής.

Ταφίλης Δημήτρης
Εκπαιδευτικός
Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
ΣΔΕ Αγρινίου
dtafilis@hol.gr